

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ПРОГРЕССИВТІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НЫҒАЙТУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМ

Парламент Сенатының кезекті отырысында депутаттар Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың тапсырмасымен әзірленген рақымшылық туралы заңды және оған ілеспе бірқатар заңнамалық түзетулерді мақұлдады. Сонымен қатар халықаралық келісімдер ратификацияланып, энергетика, цифрландыру, әскери қызмет, машина жасау, көлік және қоршаған ортаны қорғау салаларына қатысты маңызды заңдар қабылданды. Сенат төрағасы Мәулен Әшімбаевтың айтуынша, қабылданған заңдар жаңа Конституцияның гуманистік қағидаттарын іске асыруға бағытталған маңызды шешімдердің бірі.

(Жалғасы 3-бетте)

СҮХБАТ

Түркістан облысы, Төлеби аудандық сотының төрағасы Ғани Байарыстанның ұйымдастыруымен аудандық Жастар ресурстық орталығының ғимаратында «Заң мен тәртіп – қоғам тірегі» тақырыбында маңызды кездесу өтті. Аудан өкімінің орынбасары Б.Жанғазиев, аудандық мәслихат төрағасы Н.Қойбағаров, аудан прокуроры Д.Аянұлы, ұлттық қауіпсіздік бөлімінің басшысы С.Жайлаубаев және құқық қорғау саласының өкілдері, билер, ақсақалдар, аналар кеңесінің мүшелері және жастар қатысқан кездесудің мақсаты – қоғамдағы құқықтық мәдениетті нығайту, азаматтардың заңға деген құрметін арттыру және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету болды. Кездесуден кейін сот төрағасы Ғани Доғдырбайұлын өңгімеге тартқан едік.

Ғани БАЙАРЫСТАН,
Түркістан облысы, Төлеби аудандық сотының төрағасы:

«ЗАҢҒА БАҒЫНУ – МІНДЕТ, ҚҰРМЕТТЕУ МАҢЫЗДЫ»

– Бүгінгі жиынды ұйымдастыруға не түрткі болды?

– Президент ұсынған «Заң мен тәртіп» қағидасы – Әділетті Қазақстанды құрудың, құқықтық мемлекет пен ұлттық қауіпсіздіктің іргетасы деп айтуға болады. Бұл идеология заң үстемдігін қамтамасыз етіп, мемлекеттің дамуын, азаматтардың қауіпсіздігі мен әл-ауқатын арттыруды көздейді. Құжатта халықтың жүріс-тұрысына, мәдениетіне заңмен баға беру, адал азаматқа керек дүниелер молынан қамтылған. Заң бұзған адамның жазасыз қалмауы, қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету үшін барлық мемлекеттік органдар бірлесе отырып жұмыс атқаруы өте маңызды.

Қазіргі қоғамда адал азаматтың шынайы бейнесін қалыптастыру маңызды міндеттердің бірі саналады. Ал адал азамат дегеніміз кім? Ол – білімді, құқықтық тұрғыда сауатты, заңды құрметтейтін, отан алдындағы жауапкершілікті сезінетін, дәстүр мен салтты, салауатты өмір салтын ұстанатын озық ойлы, бір сөзбен айтқанда өзгелерге үлгі бола алатын азамат. Барлық азамат заң мен тәртіпке бағынса, құрметтесе

екен дейміз. Көпшілік азаматтар камерадан қорыққаны үшін, яғни айыппұл келмесе деген оймен ғана құқықбұзушылықтан бойын алшақ ұстауға тырысады. Бірақ, адал азамат камера жоқ жерде де заң мен тәртіпке бағынады, заңды құрметтейді. Бұл әрбір азаматқа керек дүние. Бүгінгі өткізген іс-шара осы мақсаттарды қамтыды.

Жиын барысында құқықтық тәртіпті сақтау, құқық бұзушылықтың алдын алу, азаматтардың құқықтық сауаттылығын арттыру және жастар арасында заңға құрмет мәдениетін қалыптастыру мәселелері кеңінен талқыланды. Аудандық Мәдениет үйінің қызметкерлері құқық бұзушылықтың салдары мен адам тағдырына әсерін бейнелейтін «Мен қателестім» атты сахналық қойылымды көпшілік назарына ұсынды. Тағылымы мол қойылым көрермендерді терең ойға жетелеп, заң талаптарын сақтаудың маңызын көркем түрде жеткізе білді. Сонымен қатар, құқықтық сауаттылықты арттыруға бағытталған арнайы бейнероликтер көрсетіліп, қатысушыларға тәрбиелік мәні зор ақпараттар ұсынылды.

(Жалғасы 4-бетте)

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘНГІМЕ

Жомарт СМАҒҰЛ, *отандық кәсіпкер:*

«ТУРИЗМ МӘДЕНИЕТІ ТОЛЫҚ ҚАЛЫПТАСҚАН ЖОҚ»

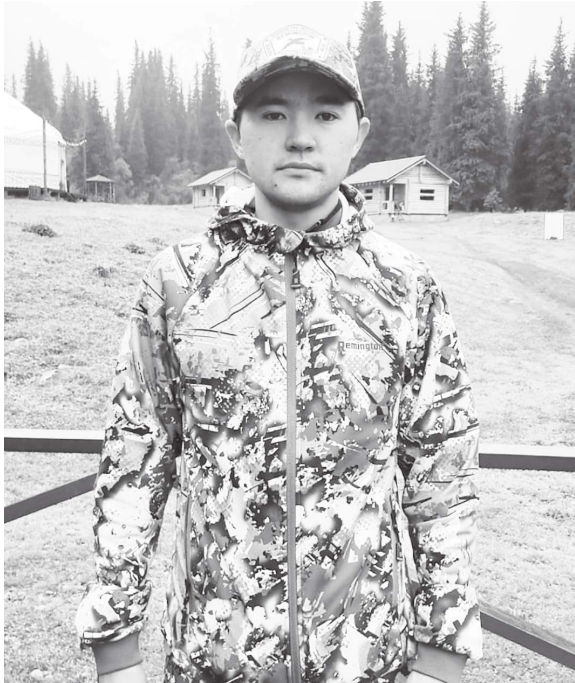
– Жомарт Ержанұлы, Райымбек ауданында жастардың туризм саласына бет бұрғаны көңіл қуанып отыр. Бұл салаға келуіңізге не түрткі болды?

– Жалпы, қаражаты бар кез келген адам демалыс орнын сала алады. Бірақ соған сай сервисті екінің бірі ұсына алмайды. Оған туризм саласында қызмет көрсететін кәсіби мамандардың тапшылығы өз әсерін тигізуде. Сол себепті, әркім бұл тығырықтан өзінің шығуда. Мәселен, менің жұмыс күшім студенттер. Олардың сабақтарын бітіргенін, емтихан тапсырғандарын күтіп, тілеуін тілеп жүреміз. Сосын біз біраз жыл мал баққан елміз ғой. Малды ұрсаң да, ұрысқан да болады. Бірақ қонаққа бұл мінезінді көрсете алмайсың. Оған «сіздікі дұрыс, қателіктерді оналтамыз, жөңдейміз, түзелеміз» деп қана жағасың.

Мен өзім табиғатты жақсы көрем. Сондықтан оның тазалығын сақтау үшін темекінің тұқылынан бастап, әрбір қоқысты өзім терем. Нарынқол өңірінде туып, қазақ үйде өскен және әлі күнге қазақ үйде тұратындықтан туған жерімнің ғажайып сұлулығын бүкіл елге таныстыруға серпіні беру үшін осыдан 6 жыл бұрын осы кәсіпті бастағанда маған ешкім сенген жоқ. Өзге тұрмақ туысқандарым да, ауылдастарым да бұл жерге қонақтың келетініне күмәнмен қарады. Шүкір, осы аз уақытта 6 мың қонақ біздің қызметімізді пайдаланып, ризашылығын білдірді.

– Туризм десе елдің бәрі мәселені инфрақұрылымға әкеп тіреп жатады. Сіз де соның бәрін өз басыңыздан өткізген боларсыз?

– Иә. Біз де су жоқ жерге су, жол жоқ жерге жол, электр қуаты жоқ жерге энергияны, интернет жоқ жерге интернетті әкелдік. Қазір түсініп жатырмын қала, ауыл салу деген оңай шаруа емес екен. Өйткені өзім соның бәрін басымнан кешірдім. Біз бұл жерге миллион доллар қаржы жұмсадық. Осы кәсіпті бастағанда несиеді доллармен алғанбыз.

Ол кезде доллар бағамы басқа еді. Сондай-ақ бұған есепсіз, тек туған жерде туризмді дамытайық деген намыспен кірдік. Білім де болған жоқ. «Көш жүре түзеледі» дейді ғой. Бәрі ақырындап түзеліп, әрбір қонағым менің ұстазым болды. Солардың ақыл-кеңестерінің арқасында осындай деңгейге жеттім.

– Шетелдік туристердің бұл жерге деген қызығушылығын қалай қалыптастырдыңыз?

– Бастапқы кезде бізге шетелдік туристер өте аз келетін. Негізі еуропалықтар адам аяғы баспаған, жолы нашар жерлерді ұнатады. Өйткені, олардың да таулары керемет. Жолы жасалған, инфрақұрылымы қалыптасқан. Алайда олар тыныштықты қалағандықтан ешкімнің аяғы жетпеген, көркі көзтойғысыз ерекше көлдерге барғысы келеді.

(Жалғасы 6-бетте)

2-БЕТ

Қарағанды облыстық сотының 90 жылдығы: тарих және тағылым

5-БЕТ

Айбарлы
Алтын Орда
нағыз мұрагер жұртына
оралды

8-БЕТ

Пластикалық
отаның пайдасы
қандай, зияны
неде?

БЕЛЕС

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСТЫҚ СОТЫНЫҢ 90 ЖЫЛДЫҒЫ: ТАРИХ ЖӘНЕ ТАҒЫЛЫМ

Биыл Қарағанды облыстық соты өзінің 90 жылдық мерейтойын атап өтуде. Бұл – өңірдің ғана емес, тұтас еліміздің сот жүйесі үшін тарихи маңызы зор айтулы дата. Тоғыз онжылдыққа созылған тарих – әділ сотты қалыптастыру жолындағы қажырлы еңбек пен кәсібиліктің, заң үстемдігін қамтамасыз етуге бағытталған қызметтің айқын көрінісі.

Қарағанды облыстық сотының ресми тарихы 1936 жылғы 29 шілдеден бастау алады. Осы күні Қазақ АКСР-індегі әкімшілік-аумақтық өзгерістерге байланысты Қарағанды облысы құрылып, оның орталығы Қарағанды қаласы болып белгіленді. Бұл оқиға өңірдегі мемлекеттік басқару құрылымдарымен қатар сот жүйесінің де қалыптасуына негіз қалады.

Тәуелсіздік түлеткен құрылым

Алғашқы кезеңдерде облыстық сот халық соттарының қызметін үйлестіріп, кассациялық саты ретінде жұмыс істеді және облыстық соттылыққа

дардағы 1954 және 1956 жылдардағы өзгерістер облыстық соттың құзыретін кеңейтіп, оны тек сот төрелігін жүзеге асыратын орган ғана емес, сонымен қатар сот тәжірибесін үйлестіретін және құқық қолдану бірiздiлiгiн қамтамасыз ететiн маңызды институтқа айналдырды.

Тәуелсіздік жылдары еліміздің сот жүйесі түбегейлі жаңғырып, халықаралық стандарттарға сай даму жолына түсті. Бұл өзгерістер Қарағанды облыстық сотының қызметінен де көрініс тапты. Соттардың ашықтығын арттыру, цифрлық технологияларды енгізу және азаматтардың сот төрелігіне қолжетімділігін қамтамасыз ету бағытында ауқымды жұмыстар атқарылды. Осы ретте сот әкімшілігі жүйесінің рөлі ерекше. Сот әкімшілігі

Аманбек ҚАЛПАҚОВ,
Сот әкімшілігінің Қарағанды облысы бойынша департамент басшысының орынбасары

жасап, сот инфрақұрылымының тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Қарағанды облысында бүгінде 26 аудандық және оларға теңестірілген сот жұмыс істейді. Олардың қызметін қамтамасыз ету дәл осы сот әкімшілігі жүйесі арқылы жүзеге асырылады.

Қарағанды өңірі – білікті кадрлар мектебі

Тоқсан жылдық тарихында Қарағанды облысының сот жүйесі еліміздің сот корпусына көпте-

ген білікті мамандарды тәрбиелеп шығарды. Облыстық және аудандық соттарда қызмет атқарған тәжірибелі судьялардың бірқатары кәсіби біліктілігі мен жоғары адамгершілік қасиеттерінің арқасында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының құрамына және кассациялық соттарға тағайындалды.

Өр жылдары Жоғарғы Сотта қызмет атқарған қарағандылық судьялардың қатарында Өмірсерік Қожабаев, Досжан Әмір, Өміртай Ибраев, Тыныштық Молдахметова, Ербол Рахымбеков, Ботагөз Ералиева, Жанна Волкова, Мәдениет Омарбекова және Еркеш Мәукен бар.

Сондай-ақ қазіргі таңда кассациялық соттар құрамында табысты еңбек етіп жүрген Алмагүл Әйкенова, Майра Ибрагимова, Ақмарал Даненова, Галина Кочубей, Мұрат Туғанбаев және Александр Мухамедовтың есімі де Қарағанды сот жүйесінің кәсіби әлеуетін айқындай түседі. Бұл судьялардың қызмет жолы Қарағанды облысы сот жүйесінің жоғары кәсіби деңгейін көрсетіп қана қоймай, өңірде қалыптасқан құқықтық дәстүрлер мен судьялар мектебінің сабақтастығын дәлелдейді.

Тоқсан жылдық тарихында Қарағанды облыстық соты талай кәсіби мамандарды тәрбиелеп шығарды. Өр кезеңде қызмет еткен сот қызметкерлері де заңдылық пен әділдік қағидаттарын берік ұстанып, сот билігіне деген қоғам сенімін нығайтуға елеулі үлес қосты.

Осы ретте, Сот әкімшілігі департаментінің құрылымдық бөлімшелерінде 30 жылдан астам қызмет етіп келе жатқан мамандарымыз Жұпархан Смағұлова, Салтанат Балтабаева, Райхан Сауиева, Елена Матвеевалардың есімін атамай кетуге болмас. Бұл мерейтой – өткенге тағзым, бүгінгі жетістіктерге баға беру және болашаққа нық сеніммен қараудың маңызды белесі.

Құрметті Қарағанды облысы сот корпусының ардагерлері, төрағалары, судьялары және қызметкерлері!

Сіздерді Қарағанды облыстық сотының 90 жылдық мерейтойымен шын жүректен құттықтаймын! Бұл мерейлі белес – әділдік пен заң үстемдігін қамтамасыз ету жолындағы ұзақ жылдық еңбектің, жоғары кәсібилік пен жауапкершіліктің айқын көрінісі. Сот жүйесі әрдайым қоғамдағы тұрақтылықтың, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың берік тірегі болып келеді. Сіздердің абыройлы еңбектеріңіз зор құрметке лайық. Әрбір сот шешімі – әділеттілікті нығайтуға және қоғам сенімін арттыруға қосылған маңызды үлес.

Сіздерге зор денсаулық, отбасылық амандық, еңбекте табыс тілеймін. Еліміздің құқықтық мемлекет ретінде дамуы жолындағы қызметтеріңіз әрдайым жоғары бағалана берсін!

ӘКІМШІЛІК ӘДІЛЕТ

ОТБАСЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН НЫҒАЙТУДЫҢ МӘНІ ЗОР

Қазақстан Республикасы Адам құқықтарын қорғаудың халықаралық стандарттарын ұстанады және отбасылық-тұрмыстық қатынастардағы қылмыс деңгейін төмендету бойынша бөлсенді шаралар қабылдайды.

Атап айтқанда, заңсыз әрекеттердің алдын алу мен тиісті әрекет ету арасындағы оңтайлы тепе-теңдікті табуға назар аударылады. Барлық жағдайда отбасын қорғау және отбасылық байланыстар мен құндылықтарды нығайту мүмкіндігі қарастырылады.

Мемлекет басшысы Қазақстан халқына жолдауында отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық саласында жасалған құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілікті қатаңдатуды тапсырды.

Осы тапсырманы орындау мақсатында «Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңымен бірқатар өзгеріс енгізілді.

Кодекстің 64-бабындағы түзетулер әкімшілік құқықбұзушылық туралы істерді жәбірленушілердің өтінішінсіз қозғауға мүмкіндік береді, осылайша өтініш берушіден тұрмыстық құқық бұзушылықтарды тіркеуді анықтау сипатына көшу жүзеге асырылды, онда түпкілікті шешімді сот қабылдайды.

Сондай-ақ отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа байланысты құқық бұзушылықтар бойынша әкімшілік қамауға алу мерзімдері ұлғайтылды.

Кодекстің 73-бабына сәйкес, отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында құқыққа қайшы әрекеттер жасалған жағдайда, Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адам – 5 тәулік мерзімге, ал қайталап бұзылған жағдайда – 10 тәулік мерзімге (бұрын-10 тәулікке дейін) әкімшілік қамауға алынуға тиіс. Енгізілген өзгерістермен та-

Ермек КУСАИНОВ,
Ақсу қаласы ауданаралық сотының төрағасы

раптардың қайта татуласу мүмкіндігі енді алынып тасталды. Сотта татуласуға бір рет қана жол беріледі.

Бұдан басқа, тараптардың отбасылық-тұрмыстық құқықтық қатынастар саласындағы келіспеушіліктерін реттеу кезінде кінәлі адамды әкімшілік жауаптылықтан босату мүмкіндігі алынып тасталады. Сондай-ақ сот шешімдерін, сот қаулыларын, басқа да сот актілері мен әкімшілік құжаттарды орындамағаны үшін жауапкершілік күшейтілді.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

БІЛГЕН ЖӨН

Қазіргі таңда цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы қоғам өмірінің барлық саласына елеулі өзгерістер енгізді. Интернет желісі арқылы қаржылық операциялар жасау, онлайн сауда-саттық жүргізу, мемлекеттік қызметтерді алу және әлеуметтік байланыстар орнату күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Алайда технологиялық прогрестің жағымды жақтарымен қатар, жаңа қауіптер де пайда болды. Солардың бірі – интернет-алаяқтық. Бұл қылмыс түрі соңғы жылдары кең таралып, азаматтардың мүлктік құқықтарына, қаржылық қауіпсіздігіне және жеке деректерінің қорғалуына елеулі қауіп төндіруде.

ИНТЕРНЕТ-АЛАЯҚТАРДАН ҚАЛАЙ САҚТАНАМЫЗ?

Интернет-алаяқтық деп ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы бөтен мүлктің немесе оған құқықты алдау не сенімге қиянат жасау жолымен иемденуді түсінеміз. Қазіргі уақытта интернет-алаяқтықтың түрлері мен әдістері үнемі жетіліп, күрделеніп келеді. Бұрын алаяқтар қарапайым жалған хабарламалар мен телефон қонырауларын пайдаланса, бүгінде олар жасанды интеллект технологияларын, жалған веб-сайттарды, әлеуметтік желілерді және түрлі бағдарламаларды қолдану арқылы өз әрекеттерін жүзеге асыруда.

Интернет-алаяқтықтың кең таралған түрлерінің бірі – фишинг. Бұл әдіс арқылы қылмыскерлер азаматтардың жеке деректерін, банк карталарының нөмірлерін, құпия сөздерін және басқа да ақпараттарын иемденеді. Әдетте алаяқтар банк немесе мемлекеттік орган қызметкері ретінде хабарласып, арнайы сілтемеге өтуді немесе жеке мәліметтерді енгізуді сұрайды. Нәтижесінде жәбірленушінің деректері алаяқтардың қолына түсіп, оның есепшоттарынан ақша ұрланады.

Соңғы жылдары әлеуметтік инженерия тәсілдері де кеңінен қолданылуда. Мұндай жағдайда қылмыскерлер адамның психологиялық ерекшеліктерін пайдаланып, оны белгілі бір әрекеттер жасауға итермелейді. Мысалы, өздерін банк қауіпсіздік қызметінің маманы ретінде таныстырып, аза-

матқа есепшотына қауіп төніп тұрғанын айтып, ақша қаражатын «қауіпсіз шотқа» аударуды талап етеді. Кей жағдайларда алаяқтар құқық қорғау органдарының қызметкерлері ретінде хабарласып, азаматтарды қорқыту арқылы қаражаттарын иемденеді.

Интернет желісіндегі жалған инвестициялық жобалар да азаматтарға елеулі зиян келтіруде. Қылмыскерлер жоғары табысқа кепілдік береміз деп сендіріп, криптовалютаға немесе басқа да қаржы құралдарына инвестиция салуды ұсынады. Алайда салынған қаражат кейін қайтарылмайды, ал ұйымдастырушылар байланысқа шықпай қалады. Мұндай схемалар көбінесе қаржылық пирамида түрінде жүзеге асырылады.

Қазақстанда интернет-алаяқтыққа қарсы күреске ерекше назар аударылуда. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес

интернет арқылы жасалған алаяқтық әрекеттер қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғады. Қазақстан Республикасында интернет-алаяқтық үшін қылмыстық жауаптылық көзделген. ҚР Қылмыстық кодексінің 190-бабына сәйкес алаяқтық бөтеннің мүлкін алдау немесе сенімге қиянат жасау арқылы жымқыру ретінде танылады. Егер қылмыс ақпараттық жүйелерді пайдалану арқылы жасалса немесе ірі мөлшерде зиян келтірілсе, кінәлі тұлғаға қатаңырақ жаза тағайындалуы мүмкін. Жаза түрлеріне айыппұл, бас

бостандығын шектеу немесе бас бостандығынан айыру жатады.

Интернет-алаяқтықпен тиімді күресу үшін құқықтық шаралармен қатар профилактикалық жұмыстарды күшейту қажет. Азаматтардың цифрлық сауаттылығын арттыру, ақпараттық қауіпсіздік ережелерін түсіндіру және интернет кеңістігіндегі қауіптер туралы хабарларды көбейту маңызды. Әрбір азамат өзінің банк деректерін, құпия сөздерін және SMS-кодтарын бөгде адамдарға бермеуі тиіс. Сонымен қатар күмәнді сілтемелерге өтуден және тексерілмеген интернет-ресурстарды пайдаланудан сақ болған жөн.

Роза УТЕМУРАТОВА,
Ақтөбе қаласы №2 сотының
бас маманы-сот отырысының
хатшысы

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ПРОГРЕССИВТІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НЫҒАЙТУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМ

(Соңы. Басы 1-бетте)

– Президенттің тапсырмасына сәйкес әзірленген заңдар аясында рақымшылыққа жататын азаматтардың санаттары айқындалды, бірқатар сотталғандардың жаза мерзімі қысқартылады. Сонымен қатар еліміз тарихында алғаш рет әкімшілік рақымшылық институты енгізіліп отыр. Бұл – Ата Заңның адамгершілік және прогрессивті құндылықтарын нығайту жолындағы маңызды қадам, – деді палата спикері.

Мақұлданған заңдарға сәйкес қылмыстық және әкімшілік жауапкершілікке тартылған азаматтардың жекелеген санаттарына рақымшылық жасалады. Заң аясында тоқтатылатын істердің түрлері, жазадан босатылатын адамдардың санаттары және жаза мерзімдерін қысқарту тетіктері нақты белгіленген. Сарапшылардың пікірінше, бұл бастама жазалау саясатынан гөрі азаматтарды қоғамға қайта бейімдеуге басымдық беретін құқықтық саясаттың жалғасы саналады.

Отырыста қаралған маңызды құжаттардың бірі – Қазақстан мен Өзбекстан арасындағы мемлекеттік шекара режимі туралы келісім болды. Сенатор Дархан Қыдырәлінің айтуынша, екі ел арасындағы қарым-қатынас соңғы жылдары сапалық жаңа деңгейге көтерілді. Былтыр өзара сауда көлемі 16 пайыздан астам өсіп, 5 миллиард долларға жуықтаған. Қазіргі таңда өнеркәсіп, құрылыс, мұнай-газ химиясы, қаржы, логистика және туризм бағыттары бойынша жалпы құны 1,7 миллиард долларды құрайтын 78 бірлескен жоба

жүзеге асырылып жатыр. Сенатордың сөзінше, шекара режимін реттейтін жаңа келісім сауда-экономикалық байланыстарды кеңейтуге, инвестициялық ынтымақтастықты дамытуға және өңірлік қауіпсіздікті нығайтуға қосымша құқықтық негіз қалыптастырады.

Сенат мақұлдаған маңызды заңдардың бірі әскери қызметшілердің құқықтық жағдайын жетілдіруге арналған. Жаңа құжат бойынша сөз алған сенатор Алишер Сатвалдиевтің айтуынша, заң әскери қызметшілердің әлеуметтік және құқықтық кепілдік-

терін кеңейтеді. Атап айтқанда, төтенше жағдайларды жоюға, терроризмге қарсы операцияларға және төтенше жағдай режимін қамтамасыз етуге қатысқан әскери қызметшілерге үш еселенген ақшалай төлем беріледі. Сонымен қатар 25 жылдан астам еңбек өтілі бар әскери қызметшілерге өз еркімен қызметтен шығу құқығы беріледі. Шетелдегі әскери өкілдіктердің мәртебесі нақтыланып, онда қызмет ететін әскери қызметкерлер дипломатиялық қызмет өкілдерімен теңестіріледі. Заңда әскери қызметшілерді іріктеудің

цифрлық рейтинг жүйесін енгізу және БҰҰ-ның бітімгерлік миссияларына қатысушыларды қаржыландырудың жаңа тетіктері де қарастырылған.

Сенат қараған заңдардың ішінде машина жасау өнеркәсібін дамытуға бағытталған түзетулер ерекше назар аудартты. Құжат жүйе құраушы кәсіпорындар төңірегінде қалыптасатын өнеркәсіптік кластерлердің мәртебесін нақтылап, мемлекеттік қолдау тетіктерін айқындайды. Сонымен бірге арнайы экономикалық аймақтардың жұмысын жетілдіру және дуальды білім

Сіз не дейсіз?

Андрей ЛУКИН, Парламент Сенатының депутаты:

– Отан қорғаушылар күніне арналған сөзінде Мемлекет басшысы Қазақстан армиясы заманауи сын-қатерлер мен қауіптерге тиімді қарсы тұру үшін жоғары кәсіби, ұтқыр және ең күрделі міндеттерді орындауға дайын болуы керектігін атап өткен еді. Соңғы жылдары еліміздің қорғаныс әлеуетін нығайту бағытында жүйелі жұмыстар жүргізіліп келеді. Қарулы Күштер жаңғыртылып, әскери қызметшілерді әлеуметтік қамтамасыз ету деңгейі артып жатыр. Қаралып отырған заңда әскери қызметшілерді әлеуметтік және құқықтық қорғаудың қосымша шаралары көзделген. Атап айтқанда, әскери қызметшілердің жекелеген санаттарына ақшалай жәрдемақы төлеу енгізіледі, азық-түлікпен қамтамасыз ету мәселелері жетілдіріледі, әскери өкілдердің мәртебесі заңнамалық тұрғыдан бекітіледі, сондай-ақ кадрлық процестердің ашықтығы артады. Белгілі болғандай, Қазақстан – Біріккен Ұлттар Ұйымының мандаты негізінде дербес бітімгерлік миссияларды жүзеге асыратын ТМД кеңістігіндегі жалғыз мемлекет. Осыған байланысты БҰҰ бөлетін қаражатты бөлу тәртібін жетілдіру бітімгерлік қызметке қатысатын әскери қызметшілерге төлемдерді уақытылы жүргізуге мүмкіндік береді.

Қазіргі заманғы жағдайлар, қарулы күрестің жаңа нысандары мен тәсілдерінің дамуы әскери қызметшілердің кәсібилігіне жоғары талаптар қояды. Әскери қызметтің ерекше сипаты, өмірі мен денсаулығына төнетін қауіп мемлекет тарапынан лайықты қолдауды қажет етеді. Сондықтан заңда көзделген әскери қызметшілерді әлеуметтік және құқықтық қорғаудың қосымша тетіктері дер кезінде қабылданған әрі әділетті шара деп санаймын.

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП

ҚАУІПСІЗ ҚОҒАМ ҚАФИДАТТАРЫ

Шымкент қаласындағы құқық қорғау органдары, білім беру ұйымдары, жергілікті атқарушы құрылымдар мен қоғамдық институттардың өзара іс-қимылы құқықтық мәдениетті қалыптастыруға, азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге және құқық бұзушылықтарға қарсы қоғамның мүлдем тезбеушілік ұстанымын орнықтыруға бағытталып отыр.

Шымкент шаһарында осы күні құқықтық мемлекеттің басты қағидаларының біріне айналған құқық бұзушылықтың кез келген түріне қарсы «нөлдiк төзімділік» мәдениетін қалыптастыруға ерекше назар аударылып келеді. Бұл тек құқық қорғау органдарының ғана емес, бүкіл қоғамның ортақ жауапкершілігі екенін уақыттың өзі дәлелдеп берді. Қоғамдағы тәртіп пен тұрақтылық әрбір азаматтың заңға құрметімен, қоғамдық қауіпсіздікке деген жауапкершілігімен өлшенеді.

Балалардың қауіпсіздігі – мемлекет назарындағы мәселе

Құқықтық мемлекеттің ең маңызды міндеттерінің бірі – өскелең ұрпақтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету екені рас. Осы бағытта Шымкент қаласы Полиция департаментінің анықтау басқармасы «Мектепке дейінгі ұйым тәрбиеленушілерін тасымалдау кезінде жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету және жол-көлік оқиғаларының алдын алу» тақырыбында кеңейтілген жұмыс кездесуін

өткізген еді. Іс-шара барысында балаларды ұйымдасқан түрде тасымалдау кезіндегі қауіпсіздік талаптарын сақтау мәселелері жан-жақты талқыға түсті. Кездесу барысында жүргізушілердің жауапкершілігін арттыру, қолданыстағы заңнама талаптарын түсіндіру, жол-көлік оқиғаларының алдын алу және балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша нақты міндеттер белгіленді.

Жиынға прокуратура органдарының өкілдері, білім басқармасының мамандары, полиция қызметкерлері, мектепке дейінгі ұйымдардың басшылары, сондай-ақ тасымалдаушы мекемелердің өкілдері мен жүргізушілер қатысты. Қатысушыларға балаларды қауіпсіз тасымалдауды қамтамасыз ету бойынша нақты ұсынымдар беріліп, профилактикалық жұмыстарды күшейту қажеттігі ерекше атап өтілді.

Бұл іс-шараның маңызы тек жол қозғалысы қауіпсіздігімен шектелмейтіні сөзсіз. Өйткені, бұл қоғамда заң талаптарын сақтау мәдениетін қалыптастырудың, азаматтардың жауапкершілігін арттырудың және құқық

бұзушылықтың алдын алудың нақты көрінісі болып табылады. Балалардың өмірі мен денсаулығы – мемлекеттің стратегиялық құндылығы әрі бүкіл қоғамның ортақ жауапкершілігі болып қала бермек.

Есірткі қылмысына қарсы күрес – кешенді күрес

Қоғамдық қауіпсіздікке қауіп төндіретін аса қатерлі әрі ең күрделі қатерлердің бірі – есірткінің заңсыз айналымы болып отыр. Бұл қылмыс түрі жеке адамның тағдырына ғана емес, тұтас қоғамның дамуына, жастардың болашағына және ұлттық қауіпсіздікке тікелей әсер етеді десек те артық айтпаспыз.

Мәселен, қалада Полиция департаментінің Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасы жүргізген жедел-профилактикалық іс-шаралар барысында синтетикалық есірткілерді таратумен айналысты деген күдікпен азаматша ұсталды.

Тексеру кезінде күдіктінің сөмкесінен жалпы салмағы екі келі болатын мефедрон салынған төрт пакет табылған. Сонымен қатар одан есірткі заттарын бөліп орауға арналған электронды таразы мен арнайы зип-пакеттер тәркіленген.

Жедел іс-шаралар жалғасын тауып, күдіктінің жалдап тұрған пәтеріне жүргізілген тексеру барысында әрқайсысының салмағы бес грамм болатын 32 орама синтетикалық есірткі анықталған. Аталған дерек бойынша қылмыстық іс

қозғалып, күдікті уақытша ұстау изоляторына қамалды. Қазіргі уақытта тергеу әрекеттері жүргізілуде.

Бұл бір ғана дерек құқық қорғау органдарының есірткі қылмысына қарсы күрестегі жүйелі әрі нәтижелі жұмыс жүргізуінің айқын дәлелі болмақ. Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес, оны тарату арналарының жолын кесу және ұйымдасқан қылмыстық топтардың қызметін әшкерелеу бағытындағы жұмыстар тұрақты түрде жалғасып келеді.

Қоғамның берік іргетасы

Сарапшылардың пікірінше, құқық бұзушылықтың алдын алуда жазалау шараларынан бұрын құқықтық тәрбиенің рөлі ерекше. Заңды білу, оған құрметпен қарау және құқықтық жауапкершілікті сезіну қоғамдағы тәртіптің негізгі кепілі саналады. Сондықтан бүгінде Шымкент қаласында құқықтық сауаттылықты арттыру, азаматтардың құқықтық мәдениетін қалыптастыру және құқық қорғау органдарының қызметі туралы ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын күшейту бағытында ауқымды жұмыстар жүргізілуде.

«Заң және тәртіп» қағидаты қоғамның барлық саласын қамтуы тиіс. Ол көшедегі қоғамдық тәртіптен бастап, отбасы құндылықтарын сақтау, жастар тәрбиесі, жол қозғалысы қауіпсіздігі, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қалыптастыру, алкоголь мен темекі өнімдерінің зиянын түсіндіру, есірткіге қарсы иммунитетті күшей-

беру жүйесін дамыту шаралары көзделген. Маулен Әшімбаевтың пікірінше, қабылданған нормалар отандық машина жасау саласының бәсекеге қабилеттілігін арттырып, жаңа өндірістердің ашылуына мүмкіндік береді.

Сенат цифрландыру, дербес деректерді қорғау және көліктегі озық технологияларды реттеу мәселелеріне қатысты заңды да мақұлдады. Заң жол қозғалысы қауіпсіздігін цифрландыруға, жүргізушілерді даярлау сапасын арттыруға және ұлттық киберқауіпсіздікті күшейтуге бағытталған. Сонымен бірге телекоммуникация операторларының орталыктандырылған басқару жүйесіне қосылуы үшін қосымша шығындар қарастырылып отыр. Осыған байланысты Маулен Әшімбаев жаңа талаптардың интернет пен байланыс қызметтері тарифтерінің өсуіне себеп болмауы тиіс екенін ерекше атап өтті.

Сенаторлар жануарлар дүниесін қорғау, орман және аңшылық шаруашылығы салаларына қатысты заңдарды да мақұлдады. Құжаттарда аңшылық қағидаларын бұзғаны үшін жауапкершілікті күшейту, табиғатты қорғау талаптарын қатаңдату және қоршаған ортаға шығарылатын зиянды заттарға автоматтандырылған мониторинг жүргізу жүйесін енгізу көзделген. Жаңа нормалар өнеркәсіптік шығарындыларға бақылауды күшейтіп, экологиялық ашықтықты қамтамасыз етуге бағытталған.

Сенаттың бұл жолғы отырысы заң шығару жұмыстарының ауқымдылығымен ерекшеленді. Рақымшылық туралы заңнан бастап халықаралық ынтымақтастық, қорғаныс, цифрландыру, өнеркәсіп және экология салаларына дейінгі маңызды мәселелер қамтылды. Қабылданған шешімдер азаматтардың құқықтарын қорғауды күшейтуге, мемлекеттік басқару жүйесін жетілдіруге және елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосымша серпін беруге бағытталған.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

ту сияқты аса маңызды бағыттарды қамтиды.

Әсіресе, жастар арасында құқықтық сананы қалыптастыру – стратегиялық маңызы бар міндет. Себебі құқықтық мәдениеті жоғары ұрпақ қана заңды құрметтейтін, әділеттілікті бағалайтын және қоғам алдындағы жауапкершілігін сезінетін азамат болып қалыптасарды.

Бүгінде құқық қорғау органдарының жұмысы тек құқық бұзушылықтарды анықтаумен ғана шектелмейді. Заманауи тәсілдердің негізінде профилактика, түсіндіру, қоғамдық серіктестік және азаматтармен ашық диалог жүргізу басымдыққа ие болып отыр. Бұл бағыттағы жұмыстар азаматтардың полицияға деген сенімін арттыруға, құқық қорғау және арнайы органдардың қоғам алдындағы ашықтығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, – дейді Шымкент қаласы полиция департаментінің бастығы Мұхтар Қожаев.

Жалпы, «Қауіпсіз қоғам» жобасы мен «Қауіпсіз ел» ұлттық жобасының негізгі мақсаты да осы – әрбір азамат өзін қауіпсіз сезінетін, заң үстемдігі орныққан, құқық бұзушылыққа жол берілмейтін орта қалыптастыруға бағытталғанын атап өткен жөн.

Шымкент қаласында жүзеге асырылып жатқан профилактикалық іс-шаралар, балалар қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған кездесулер, есірткі қылмысына қарсы күрес шаралары, құқықтық түсіндіру жұмыстары мен қоғамдық қауіпсіздікті нығайту бастамалары да осы мақсаттарға толық сәйкес келеді. Өйткені, қоғамдық тәртіпті сақтау – тек полицияның ғана емес, әрбір азаматтың борышы. Заңға құрмет, тәртіпке бағыну, құқық бұзушылыққа тезбеушілік және қоғамдық жауапкершілік қағидаттары орныққан кезде ғана әділетті қоғам құру мүмкін болады. Сондықтан заң үстемдігін қамтамасыз ету, құқықтық сананы дамыту және құқық бұзушылыққа қарсы қоғамдық иммунитет қалыптастыру бағытындағы жұмыстар алдағы уақытта да өзектілігін жоғалтпайды. Өйткені, қауіпсіз қоғам – қуатты мемлекеттің, ал заңға құрмет – өркениетті ұлттың басты белгісі болып қала бермек.

Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ
ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ

СУХБАТ

Ғани БАЙАРЫСТАН, Түркістан облысы, Төлеби аудандық сотының төрағасы:

«ЗАҢҒА БАҒЫНУ – МІНДЕТ, ҚҰРМЕТТЕУ МАҢЫЗДЫ»

(Соңы. Басы 1-бетте)

Заң талаптарын сақтау – әрбір азаматтың міндеті ғана емес, елдің дамуы мен өркендеуіне қосылатын маңызды үлес екендігі айтылды. Әсіресе, жас ұрпақтың құқықтық сана-сын қалыптастыру, оларды жауапкершілікке тәрбиелеу және құқық бұзушылықтың алдын алу бағытындағы жұмыстардың маңыздылығына ерекше назар аударылды.

– Қоғам ішінде қандай қылмыс түрлері алаңдаушылық тудырады?

– Өкінішке қарай, жылдан жылға қылмыстың түрлері көбейіп барады. Әсіресе, жастар арасындағы нашакорлық, психотроптық заттарға құмарту, оған тәуелді болу белең алуда. Сарапшылардың айтуынша, құрамында есірткісі бар заттарды 5-6 рет қолданған адам біржолата тәуелділікке бой алдырады. Одан кейінгісі белгілі: денсаулық құриды, шаңырақ шайқалады, түрлі қылмыстарға аяқ басады, соңы – түрме. Лудомания да қауіпті дерттердің біріне айналды. Құмар ойынның салдарынан қылмысқа барып, отбасын ойран еткен жастар аз емес. Алаяқтық қылмыстардың да дені осы құмар ойынға құмартқандардың тарапынан орын алып жатады. Ұтылады, сосын ақша керек болады. Ақырында міндетті түрде қылмыс жасайды: ұрлайды, алдайды, тонайды, тағы басқа.

Нашакорлық, алаяқтық қылмыстар да жақсылыққа апарған емес. Әсіресе, елімізде онлайн алаяқтық өршіп барады. Дегенмен, бізде алаяқтық қылмыстарды аса көп деп айта алмаймын. Бұған ауданымыздың Шымкент қаласына жақын орналасқандығы себеп болып отыр деп ойлаймын. Алаяқтар адам көп шоғырланған жерді таңдайды. Өзім Шымкент қаласында судья болып жұмыс істегенде алаяқтық қылмыстардың өте көп орын алатынына куә болғанмын. Олардың көпшілігі «пәтер алып беремін, кредит алып беремін, жәрдемақы алып беремін, жұмыс тауып беремін» деген сияқты алаяқтықтарға барады. Халықтың да жиі алдануына бәлкім әлеуметтік жағдайдың төмендігі себеп болып жатқан шығар.

Көңілге кірбің түсірер ең келеңсіз көріністің бірі – алаяқтардың арасында әйел адамдардың көбейіп бара жатқандығы. Бұл – қасірет. Міне, біздің бүгінгі іс-шара өткізудегі негізгі мақсат та осы аталған қылмыстардың алдын алуға тейізге тамған тамшыдай болса да үлес қосу еді. Оған білім, дін, құқық қорғау саласының қызметкерлерін, ауыл ақсақалдарын, билерін қатыстыруға, жұмылдыруға тырыстық. Жиынға қатысқандар өздерінің ортасында, отбасында осы мәселені айтса деген ұсыныс келтірдік.

– Халықтың сотқа, құқық қорғау органдарының қызметіне деген сенімі өте маңызды. Қалай ойлайсыз, халықтың сеніміне селкеу түсіретін жайттар жиі орын ала ма?

– Жасыратыны жоқ, қазір сенімсіздік деген мәселе жиі қозғалады. Оны әлеуметтік желіден оқып, көріп отырмыз. Бірақ, сол сенімсіздіктің дені кейде жағдайды біржақты саралаудан туындап жататынын да жоққа шығаруға болмайды. Мәселен, сотта дауласқан екі тараптың біреуі міндетті түрде ұтылады. Ұтылмаудың бір-ақ

жолы бар, ол – медиация, яғни тараптардың ортақ бітімге келуі. Бірақ, көпшілігі бітімге келе бермейді. Сотта ұтылған адам тарапынан әділетсіздік орын алды деген әңгіме тарайтыны түсінікті. Теріс пікір көбінесе осылай қалыптасады.

Жалпы алғанда, даудың көбіне өзара құқықтық қатынаста заң талаптарының орындалмауы, сақталмауы себеп болып жатады. Мысалы, қарыз бергенде, жер, автокөлік сатқанда заңды қадамдар жасала бермейді. Мысалы, көлікті сатқанда немесе пайдалануға бергенде ауызша келісіп, қолхатсыз, келісім-шартсыз беріп жібереді. Кейін көлікке қатысты әртүрлі жағдай болуы мүмкін. Бұзылады, бүлінеді немесе айыппұлға түседі. Үй сатқанда да егесі жарты ақшасын алып, қалғанын кейін есептесуге келіседі. Бірақ, сатып алушы арада біраз уақыт өткенде алғашқы ойынан айнып қалуы немесе үйді біраз уақыт пайдаланып, тоздырып, кейін алмайтын болдым деп бас тартуы мүмкін. Осы жерде дау туындайды, ал ортада заңды құжат жоқ. Жәбірленуші тарап сотқа жүгінуге мәжбүр болады. Бірақ, қолда ешқандай заңды құжат болмаған соң, ол шынайы зардап шеккен болса да, қағаз жүзінде дәлелдей алмағандықтан ұтылады. Содан келіп, сот әділдік танытпады деген теріс пікір туындатады. Мұның дені азаматтардың құқықтық сауаттылығының төмендігінен, кейде немқұрайдылығынан да орын алып жатады.

Соңғы жылдары азаматтық талаптар көбейіп барады. Мәселен, осыдан 6-7 жыл бұрын жылына мың іс қарайтын болсақ, қазір 3 мыңға жетіп қалды. Оның көпшілігі қарызға қатысты. Қазір қарызға ақша беретін банктер, жеке қаржы ұйымдары өте көп және олардан несие алу да оңай. Онлайн да бере береді. Олардың қатары артқасын несие алатындар да көп болатыны түсінікті. Тіпті, 10-15 мың теңге несие алатындар да бар. Оның көпшілігі қарызды уақытылы төлей алмайды немесе төлегісі келмейді де оны әлгі мекемелер сотқа береді. Қарызды өндіру бойынша сот шешім шығарады. Шешім жеке сот орындаушылардың орындауына өткесін жауапкердің бүкіл есеп шоттары жабылып, құқықтық әрекеттері-

жатыр. Соттасу – уақыт, қаражат шығынын талап ететін ұзақ процесс. Сол себепті даудың сотқа жетпей шешілгені тиімді.

– Төлеби ауданы табиғаты көркем, демалыс орындары көп болғандықтан шығар, жерге қатысты даулар да жиі естіледі...

– Оныңыз рас. Даудың көбі жердің нысаналы мақсаты дұрыс болмай, коммерциялық нысандар мен демалыс орындарының салынуынан туындап жатады. Ол араға біраз уақыт салып анықталады да, соңы дауға ұласады. Ал, нысаналы мақсаты дұрыс болмаған жерге салынған нысандар бұзылуға жатады. 2017 жылдан бастап ауыл әкімдерінің шешімі арқылы берілген бірқатар жерлерде осындай заңсыздықтар анықталып, ескі шешімдердің барлығы бұзылуда. Нақты мысал келтірер болсақ, «Түркістан облысының жер инспекциясы басқармасы» мемлекеттік мекемесінен 2020 жылы 18 іс түскен болса, 2021 жылы – 9, 2022 жылы – 10, 2023 жылы – 105, 2024 жылы – 74, 2025 жылы – 42, ал осы жылы 13 іс түсіп, қаралды.

Жастар арасында нашакорлық, психотроптық заттарға құмарту, оған тәуелді болу белең алуда. Сарапшылардың айтуынша, құрамында есірткісі бар заттарды 5-6 рет қолданған адам біржолата тәуелділікке бой алдырады. Одан кейінгісі белгілі: денсаулық құриды, шаңырақ шайқалады, түрлі қылмыстарға аяқ басады, соңы – түрме. Лудомания да қауіпті дерттердің біріне айналды. Құмар ойынның салдарынан қылмысқа барып, отбасын ойран еткен жастар аз емес. Алаяқтық қылмыстардың да дені осы құмар ойынға құмартқандардың тарапынан орын алып жатады. Ұтылады, сосын ақша керек болады. Ақырында міндетті түрде қылмыс жасайды: ұрлайды, алдайды, тонайды, тағы басқа.

не шектеу қойып тастайды. Кейде қарыз адам ол жайттан бейхабар болып, шетелге шығарға ғана біліп, шекарадан кері қайтады, сосын сотқа келіп айқай шығарып жатады. Негізінде алған несиеcін уақытылы қайтарса, оған қатысты ешқандай да дау болмайды.

– Қоғамдық орындардағы ұсақ құқықбұзушылықтарға да қазір жаза күшейтілді, нәтижесінде әкімшілік істер де азайып жатқан болар?

– Әкімшілік істер бірден артып немесе азайып кетті деп айта алмаймыз. Дегенмен, белгіленбеген жерге қоқыс тастау, темекі шегу, ішімдік ішу тоқтамай тұр. Құқық қорғау органдары тарапынан жұмыс күшейтіліп, түрлі рейдтер ұйымдастырылып жатқанына қарамастан, мас күйде рөлге отыру секілді қауіпті құқықбұзушылықтарды жасайды. Өмір болған соң әртүрлі келіспеушіліктер орын алып, соңы сотқа дейін жетіп жатады. Ажырасу да асқынып барады. Қазір неке бұзу бойынша еліміз әлемде алдыңғы орындарға шығып кетті. Осындай келеңсіздіктердің алдын алу мақсатында ауылдарда қоғамдық медиаторлардың жұмысын күшейтіп, ауыл билерінің көмегін пайдаланып, дауды сотқа дейін жеткізбеу мәселесіне айрықша көңіл бөліп, жұмыс жүргізіліп

Көпшілігіндегі дау ортақ. Кезінде әртүрлі қитұрқылықтар арқылы шешімдер шығып кеткен. Шын мәнісінде ол жерді соңғы сатып алып, құрылыс жүргізген адамның кінәсі болмауы мүмкін, бірақ, заң талаптары сақталуы тиіс.

– Осындай заңсыз шешім шығарған ауыл әкімдерінің жауапкершілігі қарала ма?

– Біз оларға қатысты жеке қаулылар шығардық. Бірақ, көпшілігі мерзімі өтіп кеткен іс болғандықтан, ол әкімдердің қазір қызметте болмауы, тіпті, мемлекеттік қызметтен кетіп қалуы мүмкін, тағы басқа да түрлі себептермен шара көрілмей қалып жататын сәттер болады.

– Қылмыстық істерге қатысты деректер қандай?

– Қылмыстық істердің азайғаны байқалады. Мәселен, 2024 жылы 62 қылмыстық іс қаралған болса, 2025 жылы 48 іс түскен. Осы жылдың 5 айында 32 іс қаралуға түсті. Қылмыстық істердің кемігені қуантады. Бұл құқық қорғау органдары тарапынан атқарылып жатқан жұмыстардың, жазаның күшейтілуінің нәтижесі болса керек.

– Әңгімеңізге рақмет!

Сұхбаттасқан
Ш.МЕКЕНБАЙҰЛЫ

ПІКІР

Заң – қоғамдағы тәртіп пен тұрақтылықтың кепілі. Ол азаматтар мен мемлекет арасындағы қарым-қатынасты реттеп, қоғамдық қатынастардың өркениетті арнада дамуына ықпал етеді. Құқықтық мемлекеттің негізгі қағидаттарының бірі – заң алдындағы теңдік.

БҮГІНГІ ОҚУШЫ – ЕРТЕҢГІ ЕЛ АЗАМАТЫ

Бұл қағида бойынша қоғамдағы әрбір адам өзінің әлеуметтік мәртебесіне, лауазымына немесе материалдық жағдайына қарамастан заң алдында бірдей жауап береді. Заң алдындағы теңдік азаматтардың мемлекетке деген сенімін арттырып, қоғамдағы әділеттілік пен тұрақтылықтың нығайуына ықпал етеді.

Заңның қоғам өміріндегі маңызы тек құқықтық тәртіпті сақтаумен ғана шектелмейді. Ол экономикалық дамуға қолайлы жағдай жасап, инвестициялық тартымдылықты арттырады, кәсіпкерліктің дамуына мүмкіндік береді. Сонымен қатар заң саяси тұрақтылықтың сақталуына, мемлекеттік институттардың тиімді жұмыс істеуіне және азаматтық қоғамның дамуына негіз болады. Заң үстемдік құрған елде адамдар өз болашағына сеніммен қарап, қоғамдық өмірге белсенді араласады.

Құқықтық мемлекетті қалыптастыру азаматтардың құқықтық мәдениетімен де тығыз байланысты. Құқықтық мәдениет – адамның заңға деген құрметі мен құқықтық білімінің деңгейін көрсететін маңызды көрсеткіш. Заңды білетін және оны құрметтейтін азаматтар қоғамдағы құқықтық тәртіптің сақталуына үлес қосады. Сондықтан құқықтық білім беру, құқықтық тәрбие жұмыстарын жетілдіру және жастардың құқықтық сауаттылығын арттыру – қазіргі заманның маңызды міндеттерінің бірі.

Білім беру ұйымдары құқықтық мәдениетті қалыптастыруда ерекше орын алады. Жас ұрпаққа құқықтық білім беру арқылы олардың азаматтық жауапкершілігін арттырып, заңға құрметпен қарауға тәрбиелеуге болады. Өйткені бүгінгі оқушы – ертеңгі ел азаматы. Оның құқықтық санасының жоғары болуы қоғамның болашақтағы дамуына тікелей әсер етеді.

Гаухар ТАЖИЕВА,
Алматы облысы «Тіл» оқу-әдістемелік орталығы» КММ
Іле аудандық филиалының оқытушысы

МІНДЕТ

ЭТИКА ЕРЕЖЕЛЕРІНІҢ ОРНЫ ЕРЕКШЕ

Мемлекеттік қызметшілердің кәсіби біліктілігімен қатар, әдеп нормаларын сақтауы да ерекше маңызға ие. Мемлекеттік қызметшінің әдебі – мемлекеттік аппараттың беделін қалыптастыратын және қоғамның мемлекеттік органдарға деген сенімін нығайтатын басты фактордың бірі.

Бүгінде елімізде мемлекеттік қызмет жүйесін жетілдіру, халыққа сапалы қызмет көрсету және мемлекеттік аппараттың ашықтығын қамтамасыз ету бағытында жүйелі жұмыстар жүргізілуде. Осы орайда мемлекеттік қызметшілердің Әдеп кодексінде белгіленген талаптарды сақтауы мемлекеттік қызметтің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Қызметтік міндетін орындауда мемлекеттік қызметші заңдылық, әділдік, ашықтық, жауапкершілік және бейтараптық қағидаттарын басшылыққа алуы тиіс. Сонымен қатар азаматтармен қарым-қатынаста сыпайылық танытып, олардың өтініші мен арызына уақытылы әрі сапалы жауап беруі қажет.

Әдеп нормаларын сақтау мемлекеттік қызметшінің кәсіби мәдениетінің көрсеткіші болып табылады. Қызметтік әдепті ұстану ұжымдағы өзара сыйластықты нығайтып қоймай, мемлекеттік орган жұмысының нәтижелілігін арттыруға да оң әсер етеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда да әдеп қағидатының орны ерекше. Мемлекеттік қызметші қызметтік жағдайын жеке басының пайдасына пайдалануға жол бермеуі, мүдделер қақтығысын болдырмауы және қоғам алдындағы жауапкершілігін терең сезінуі қажет. Адалдық пен әділдік қағидаттарын берік ұстану мемлекеттік қызметке деген қоғамдық сенімді арттырады.

Қазіргі уақытта мемлекеттік қызметшілердің қызметтен тыс уақыттағы мінез-құлқына да үлкен мән беріледі. Әлеуметтік желілерде пікір білдіру немесе түрлі ақпарат жариялау кезінде мемлекеттік қызметші өзінің мәртебесіне сай әрекет етіп, мемлекеттік органның беделіне нұқсан келтіретін іс-әрекеттерден аулақ болуы тиіс.

Мемлекеттік қызмет саласындағы әдеп мәдениетін нығайту мақсатында елімізде Әдеп жөніндегі уәкілдер институты жұмыс істейді. Олардың негізгі міндеті – мемлекеттік қызметшілерге кеңес беру, құқық бұзушылықтардың алдын алу және қызметтік әдеп талаптарының сақталуына жәрдемдесу. Бұл өз кезегінде мемлекеттік қызмет сапасын арттыруға және мемлекеттік органдардың қоғам алдындағы жауапкершілігін күшейтуге бағытталған.

Жадыра БИМАНОВА,
Атырау қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған соты әкімшісінің бас маманы

(Жалғасы. Басы өткен санда)

Дүниеде ғасырлар бойы гүлденіп, өркениеті тұрақты түрде дамып тұра берген бір де бір мемлекеттік құрылым болмаған. Мемлекет дамиды, өркендейді, одан соң өрісі тарылады, құлдырайды, кездейсоқ апат, соғыстар кедергі жасайды. Мұның өзі заңдылық тәрізді. Сондықтан Алтын Орданың құлдырауын да заңдылық деп қабылдауымыз керек.

Бірақ, ең бастысы, Алтын Орда – Ұлы Даланы дүр сілкіндірген, саналуан өркениет көзіне айналған, мәдениеті кең құлаш жайып өркендеген, бұрын-соңды дүниеде кездеспеген ірі мемлекеттік құрылымға айнала алды. Алтын Орда шегінде қаншама қала салынды, олар ірі мәдениет ошақтарына, білім мен ғылым орталығына айналды. Бұл дегеніміз, кешегі күндердегі «Бұл далада ешқандай өркениет, білім мен ғылым болмаған. Халқы жабайы болған, қараңғы надан болған. Моншасы, мәдени орындары болмаған» деп айтылып, жазылып келген, тіпті, осы күндерге дейін ішмерез, қаскүнем ниетті әлдебір озбыр саясаткерсымактар мен қайраткерсымактар аузынан шығып қалып жүрген теріс лебіз білдірушілердің көмейіне құйылар құм, бітелер тас болмас па? Бізге керегі осы!

Алтын Орда дәуірлеген, асқақтаған, бірақ күдіретінен айырылған, күйреген күні де жеткен! Бірақ ол қорлық тарих емес, тарих заңдылығы. Ешбір құрылым, ешбір мемлекет тұрақты түрдегі мәңгілік өркениетке қолын жеткізбеген. Әлемдік тарихнамаға үңілсек те, Ұлы Далалық шежіреден сыр тартсақ та, тамырына бойласақ та ол солай!

Бір кездері асқақтаған Рим де құлаған. Құлап қана қоймай, әпербақан, қортық билеушілерінің қырсық-кесірінен дүниенің мазағына ұшыраған кезі де болған! Сөзіміз құрғақ болмас үшін, салыстыра өрелеу тұрғысынан мысал келтіре кетейік.

Қазақ тарихы аяқасты болып жатқан, тарихы келемежге айналған кеңестік дәуірде бұл күні құрлымға кеткен Компартия тарихын сарсыла оқыдық, сонымен бірге, дүниежүзілік тарих бойынша осы Рим тарихын қадалап, құнттай оқығанымыз есімізде, әрине. Ал енді келемежге айналған өз тарихымызды аз уақыт былай ысыра тұрып, Рим тарихы туралы өрелеп көрейікші. Рим тарихында, тіпті, ежелгі дәуірлерде, біздің эрамызға дейінгі шамамен алғанда 30-50 жылдарда, Римде Нерон, Калигулалар императорлық құрған. Екеуі де тарихта таңбаланып қалған күдіретті билеушілер болған. Қош делік.

Ал олардан қандай ұлағат, өнеге қалған екен, байыптап көрейік. Екеуіне ортақ басты ұқсастығы – шексіз билік иелері болған, халқын адам құрлы көрмей, қорлап ұстаудың небір түрлерін ойлап тапқан; адам тағдырын ойыншық, мазақ еткен, сырттан жау іздемей-ақ өзара жауықтырып, бір-біріне айдап салып, өздері қызыққа батып отырған, адам өліміне жиі жеткізетін жарыстар, жекпе-жектер, жаппай төбелестер ұйымдастырған, таңнан-таңға ұласатын, адамдарды да, аттарды да зорықтыратын аттылы, арбалы жарыстар ұйымдастырған. Мемлекет істерімен айналысудан гөрі, қазына ақшасын бей-берекет шашып, еріккеннің ермегіне айналдырған. Парықсыз, ақымақ билеуші болғандығы сондай, билік басына келісімен, қарамағындағы халқына: «Рим тарихы бұдан былай мына менен басталады!» деп жариялаған, сөзінің дәлелі ретінде өзіне дейінгі Римнің жиырма тоғыз билеушісінің сакталып келген мәйіт-саркофагтарын өртеп жіберген!

Нерон үшін қасиет тұтар, қадірлер жан болмаған; оның құрбандыққа шалғандарының ішінде тұған анасы да, бауыры, досы да болған, ғалымдар, елінің бетке ұстар адамдары да бар. Осы саппас Нерон өзін «ұлы артиспін!» деп жариялап, халқын жиып, есерсоқ өнер көрсетеді екен. Тіпті, өліп бара жатқанда да сабазын: «Қандай ұлы актер өліп барады!» – деп өмірден өтіпті. Айтыңызшы, бүкіл дүние жабылып оқитындай бұдан қандай ұлағат таныр едіңіз?!

Калигулаңыз да сол, өз билігі тұсында Рим жұртына көрмегенді көрсеткен. Өз билігінің шексіздігін дәлелдеу үшін, мініп жүрген атын консул қылып тағайындап, мәжілістеріне қатыстырып отырған ғой. Ондағы айтар уәжі: «Мен не қаласам, сол болады. Қаласам, атым да мәжіліске қатыса алады!» Олардың ақылға сыймайтын есер қылықтары туралы жалғастыра беруге болар еді, қажеті қанша?

Дүниежүзілік тарихат-танымда осындай ақылға сыймайтын әумесерліктер, өз елін аздырып-тоздырған әпербақан билеушілер дәріптеліп, әлемдік оқулықтарға енгізіліп, біздің жұртымыздың байырғы тарихы, көне өркениеті аяқасты болыпты немесе «күштінің арты диірмен тартады» дегендейін, біздің өркениетіміз көмескі тартып, тарих аренасынан жылжи бастағанда, орнын басқан жұрттар қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған дәуірімізді қасақана өшіруге тыры-

империяның жүрегін ескендіретін осындай батыл қадамға тәуекел жасап, «Алтын Орда» дилогиясын жазды, ал оның әдебиеттегі ізбасары, шәкірті Мұхтар Мағауин әуелі «Шыңғыс хан және оның заманы» атты төрт томдық дүниесін жазды да, өмірінің ақырғы жылдарында «Алтын Орда» дилогиясын жазып үлгеріп, халқына табыстап кетті.

Әрине, бұл ешқандай қайталау емес, өз шығармаларын кеңестік саясаттың үстемдік құрып, дәуірлеп

маңыздылығын тарих түңлігін серпіп жібергендей, жарқ еткізіп, дүниеге жар салып жариялады.

Қуан, қазақ, қуан!

Осылайша, қазақ тарихы өзінің жаңа арнасына түсті, бұрынғы танып келген, мойындалып келген тарихымызға тағы үш ғасыр үстемеленіп қосылды, мемлекеттік деңгейде ресми түрде жарияланды. Ендігі жерде Қазақ мемлекеттілігінің тарихы бұынғыша

АЙБАРЛЫ АЛТЫН ОРДА НАҒЫЗ МҰРАҒЕР ЖҰРТЫНА ОРАЛДЫ

сыпты, не өздеріне еншілеп, иеленіп жүріпті!

Міне, уақыт бәрін өз орнына қоюда! Тарих тақсырдың әлі айтары алда екен! Біз осыған қуанамыз. Түптің түбінде әділет салтанат құратынына ата-бабаларымыз сенген, кешегі Алаштың арыстары сенген, олардың ізін басқан біздің ұрпақ сенген, бүгін – сол үмітіміз ақталған күн туып отыр. Тарихтағы әділетсіздіктер, жөнсіздіктер мен жүгенсіздіктер туралы да әлі талай айтылар. Егер ақиқат су бетіне қалқып шықса, сол ақиқатты, шынайы тарихатта қазақ деген жұрттың абыройы аласармайтынына біздердің сеніміміз мол.

Ал Қазақ Ордасын билеген хан-сұлтандар, арғысы Алтын Орда, одан әрі аса түссек, сақтар мен ғұндар дәуіріндегі аты мәлім билеушілеріміз тарихта мұндай берекесіздіктерімен немесе жұрттымен санаспаған жүгенсіздіктермен тарихта таңбаланбағанына сенімдіміз. Бұл туралы тарихи аңыздарымыз айтады, көнеден келіп жатқан азды-көпті мұрағаттарымыз сөйлейді.

Алтын Орда өзінің үш ғасырға жуық үстемдік құрған дәуірінде, мейлі, талай алмағайып кезеңдерді басынан кешсін, билік үшін таласы болсын, мұндай мазаққа ұшырамаған, трагедиялы тәлкекке ұрынбаған! Бүгінгі күн тұғырынан үніліп, зер салсақ та асқақтаған, еңсесі биік, Алтын Орданың күдіретіне бас идірер салтанатын көреміз, сүйсінеміз, кеудемізді мақтаныш сезімі кернейді. Жасыратын несі бар, Алтын Орданың сол биік мәртебесін бізге көп көрушілер, іші тарылып, қызғанушылар жеткілікті болды.

Қаншама жаба тоқып, бүркемелеуге тырысса да, шындық ашылмай тұрма, су бетіне қалқып шыға келгендігіне сіздер мен біздер куә болып отырмыз.

Кейін сол күдіретінен айырылып қалған елдердің бұрынғы атак-даңқы туралы айтуға, жазуға кімдердің құлқы бола қойсын, ол туралы айтса, өздерінің азды-көпті абыройларынан айырылып, тарихы аласарып қаларын, әрине, іштері сезеді. Міне, Алтын Орданың өзгелердің қызғанышын оятқан, іштеріне шок түсірген тарихы осылайша өріледі!

Алтын Орданың тарихы туралы, әсіресе, оның тікелей Қазақ Ордасымен жалғасатыны туралы жазушыларымыз үнсіз қалған жоқ. Олар әрқашан белсенді әдетінше, тіпті, бұл тарапта алдымен тарихымызды жаңғыртуға тиіс болатын тарихшыларымыздың өздерінің алдын орап кетті; алдымен Лияс Есенберлин Қазақ Ордасының өз алдына шаңырақ көтергенін айғақтайтын «Көшпенділер» трилогиясынан соң, тарихымызды тереңдете түсіп,

Қазақ тарихы өзінің жаңа арнасына түсті, бұрынғы танып келген, мойындалып келген тарихымызға тағы үш ғасыр үстемеленіп қосылды, ол мемлекеттік деңгейде ресми түрде жарияланды. Ендігі жерде Қазақ мемлекеттілігінің тарихы бұынғыша он бесінші ғасырдан емес, он екінші ғасырдың аяғы мен он үшінші ғасырдың басынан бастау алады деп кеуде керіп тұрып, мақтанышпен айтуға толық қақымыз бар. Әлем дүр сілкінді, бұл тіпті қазақ елі ішінде ғана емес, дүниежүзілік тарихнамаға өзгеріс әкелетін, әлемдік тарихтану саласының бірталай беттерін тың көзқарас-тұжырымдамаларымен байыта түсетін, жаңаша жазылуға тиіс тарихнамалық тараулар болып қосыл-тыны сөзсіз.

тұрған заманында жазған І.Есенберлиннің идеология ықпалына түспеуі мүмкін емес. Сондықтан, Тәуелсіз Қазақстан тұсында тәуелсіз тарихымыздың жазылуы заңдылықтай көрінген. Міне, осы міндетті сол кездерде шетелде тұрып жатқан М.Мағауин мойнына алып, орындап шыққандығы белгілі.

Халық бұл екі тарихшы жазушылардың шығармаларын жақсы қабылдады. Халықтың өздерінің шынайы тарихын тануға деген ықылас-ниеті шексіз болатын, бұл жазушылардың екеуі де жұртшылық көкейіндегісін тап басып, сенсациялық тарихи еңбектерін дер уақытында жариялады. Бірақ көркем әдебиет, жасаратыны жоқ, мемлекеттік деңгейде, саяси бағытта қолдау таппай қалып жатады. Көбінесе жазушы қиялынан шыққан дүние ретінде қабылданыпты шындық. Дегенмен, екі жазушының шығармалары да қоғамдық жетекші ойларға зор ықпал жасағандығын айтпасақтағы болмайды, мәселе бұрынғы қатып қалған қасаң ойлардың тоңының жібуінде болса керек.

Сең орнынан қозғалса, оны ешқандай күш тоқтата алмасы анық. Бұл екі аралықта бірталай тарихшы Алтын Орда тарихына белсенді қалам тарта бастады; тіпті, бұған түркілік ғалымдар, қазақ тарихшылары ғана атсалысып қоймай, орыс зерттеушілері, еуропалық ғалымдар тарихи шындыққа өз үлестерін қоса бастады, олардың кейбіреулері империялық көзқараспен жазса, екіншілері тарихты бұрмалауға жүректері дауаламай, негізінен ақиқатты айқындап берді. Міне, білімдар Президентіміз осылардың бәрін назарында ұстап келгендігін, Алтын Орда мәселесіне жайбаракат қарай алмайтынын, қазақ жұртының басты жан ауыртар мәселесі деп танитынын, әсіресе, жас ұрпағымыз үшін мұның

он бесінші ғасырдан емес, он екінші ғасырдың аяғы мен он үшінші ғасырдың басынан бастау алады деп кеуде керіп тұрып, мақтанышпен айтуға толық қақымыз бар. Әлем дүр сілкінді, бұл тіпті қазақ елі ішінде ғана емес, дүниежүзілік тарихнамаға өзгеріс әкелетін, әлемдік тарихтану саласының бірталай беттерін тың көзқарас-тұжырымдамаларымен байыта түсетін, жаңаша жазылуға тиіс тарихнамалық тараулар болып қосылатыны сөзсіз.

Алтын Орда – қазақ мемлекеттігінің бастауы

Әрине, мұндай кесек қадамдар ешқашан ескерусіз қалмайды, әзірше әлем жұртшылығы алғашқы әсермен пікір-көзқарасын білдірісіп жатса, енді біздің Президентіміздің бұл сенсациялық жарияланымы талай қаламдарға шабыт сыйлап, талай ғалым, ғұламалардың тың еңбектеріне, зерттеулеріне мұрындық болары сөзсіз. Өйткені, бұрынғы, кеңестік жүйе тұсында тыйым салынған жабық тақырып болған күнде де саясаттың күші жетпеген, тұншықтыра алмаған, жаппай қоғамдық қозғалысқа дем бермесе де, ғалымдар мен шығармашылық иелерінің туындылары арқылы арагидік шаң беріп қалып отырған, сергек саналы ойларға ойтүрткі болып, жетекшілік еткен бұл бағытқа енді саясаттың өзі араласып, мемлекеттік деңгейде мәртебе берілді. Бұл ел тарихының кең құлаш сермеуіне берілген зор мүмкіншілік деп ұғамыз. Дүниеде өз тарихынан айырылып қалған немесе тарихаты билеуші империяға байлаулы хәм тәуелді қаншама жұрт барын ескерсек, бұл жетістігіміздің салмағы мен бағасының құны биіктей түсері анық.

Президентіміздің Алтын Орда ту-

ралы тастай берік уәжге құрылған тұжырымдамасының бағасы сонда, ендігі күнде бізге қарап ешкім де «Қазақ елінің мемлекеттілігі болмаған, тіпті, шекарамен бөлініп, сызылған өз жері де болмаған» деген негізсіз көзқарасын білдіре алмайды деп сенеміз!

Біз ел басшысының негізсіз сөйлемегеніне, өзіне дейінгі бұл тарапта айтылып келген, жазылып жатқан саналуан зерттеуші ғалым-ғұламалардың, кемеңгер ой иелерінің, көрнекті саясаткер-қоғам қайраткерлерінің,

тарихшы-шежірешілердің, сондай-ақ, шығармашылық өкілдерінің, әсіресе, тарихты толғаған қаламгерлеріміздің туындыларымен түбегейлі танысып, әбден көзін жеткізіп барып, түйген тоқтамы деп білеміз.

Біз өз Президентіміздің тарихи түсінік-танымының тереңдігіне, жеті рет өлшеп, бір-ақ кесетін парасатты пайымына, ақыл-ой кемелділігіне, өткені мен бүгінін салыстыра қорытындылап, бажайлай алатын жүйрік саясаткерлігі мен қабырғалы қайраткерлік басшылығына сенеміз! Міне, осы Алтын Орда туралы тұжырымдамасын жариялау арқылы, халқының алдында, сонымен бірге, бүкіл әлем жұртшылығының алдында Ел Президенті осыған тағы да көзімізді жеткізгендей болды. Біз өз Президентімізге күмәнсіз сенгендіктен, Алтын Орда туралы айтқандарына толығымен қосыламыз әрі қолдаймыз!

«Алтын Орда – менің мақтан тұтар төл тарихым!

Алтын Орда – менің туған жұртымның, біздің өскелең ұрпағымыздың мәңгілік тұғыры, тірек-таянышы, елдік мақтанышы!

Алтын Орда – біздің тарихи мұрат-мүддеміздің ең асқар шыңы, көгімізде жарқырап тұрар биігі!

Жас ұрпағымыз осы қуатты рухтан күш алып, жігерленіп, болашағына тура қарап, еңсесін тіктеп өсуге тиіс!» Президентіміздің Алтын Орда туралы тұжырымдамасын жариялауының да басты мұрат-мүддесі осында жатыр деп ұғамыз.

Құрметті жас ұрпақ!

Ел болашағының құрылысын қалаушы жастарымыз бен балаларымыз! Міне, ел Президентінің бастамасымен тарихымыз жаңа арнаға бет алды. «Өткен болмай, бүгін жоқ» деген халқымыз. Тарихын қадірлемейтін, ұлағатты өткенін мақтан тұтпайтын, одан сабақ ала алмайтын елдің өзінің іргелі, жарқын да жасампаз болашағын құруы мүмкін емес. Сондықтан да, Президентіміздің Алтын Орда туралы тұжырымдамасы ел-жұртының өз тарихына шөлдеген кемістігін толтырады, жоғын түгелдейді, жас ұрпағымызды жарқын болашаққа құлшындырады деп табан тіреп, нық сеніммен айта аламыз.

Қазақтың біртуар ақыны Мағжан Жұмабаев «Түркістан» жырында:

*Тұранда түрік ойнаған ұсап отқа,
Түріктен басқа от болып*

жан туып па?

Көп түрік енші алысып

тарасқанда,

Қазақта қара шаңырақ қалған

жоқ па?–

деп жырлауы бүгінгі Президент айтып отырған Алтын Орда туралы тұжырымдама бағыттарымен орайлас, үндес. Аса білімдар ақын нақ Алтын Орда ыдырағанда, оның қара шаңырағы қазакта қалғанын айқын атап көрсетіп отыр. Мұны бүгінгі Көк Түркіктің саналы, салауатты ұрпағы мойындайды. Тағы да баса айтамыз, бұл әңгіменің басы ғана, қазақ тарихатын хәм Алтын Орда ақиқатын шынайы өрелеу енді басталды. Ал ақиқатты тарих жалған деректерге сүйеніп жасалмайды.

Досжан ӘМІР.
ҚР Судьялар одағының төрағасы

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘНГІМЕ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Біздің демалыс орнымыздан 9 шақырым жерде Ақкөл көлі бар. Одан 5 шақырым жерде Ақкөл сарқырамасы, 8 шақырым жерде Қаракөл көлі, одан 4 шақырым жерде Жасылкөл көлі бар. Көлдерді былай қойғанда, Қазақстанның ең биік 7010 метрлік Хан-Тәңірі шыңы бар. Қытайдан келген бір фотограф қонағым «мен Хан-Тәңірін бүкіл қырынан суретке түсірдім. Тек Қазақстан тарапынан түсіре алмадым. Мені сонда апарыңызшы» деп өтініш жасады. Оны көрген кезде алған әсері ерекше болды. «Мұндай көрініс Қырғызстанда да, Қытайда да жоқ. Сендердікі өте керемет екен» деп жоғары баға беріп кетті.

– Байыңқол өзені аңғарының табиғаты да адам айтса нанғысыз керемет жер ғой.

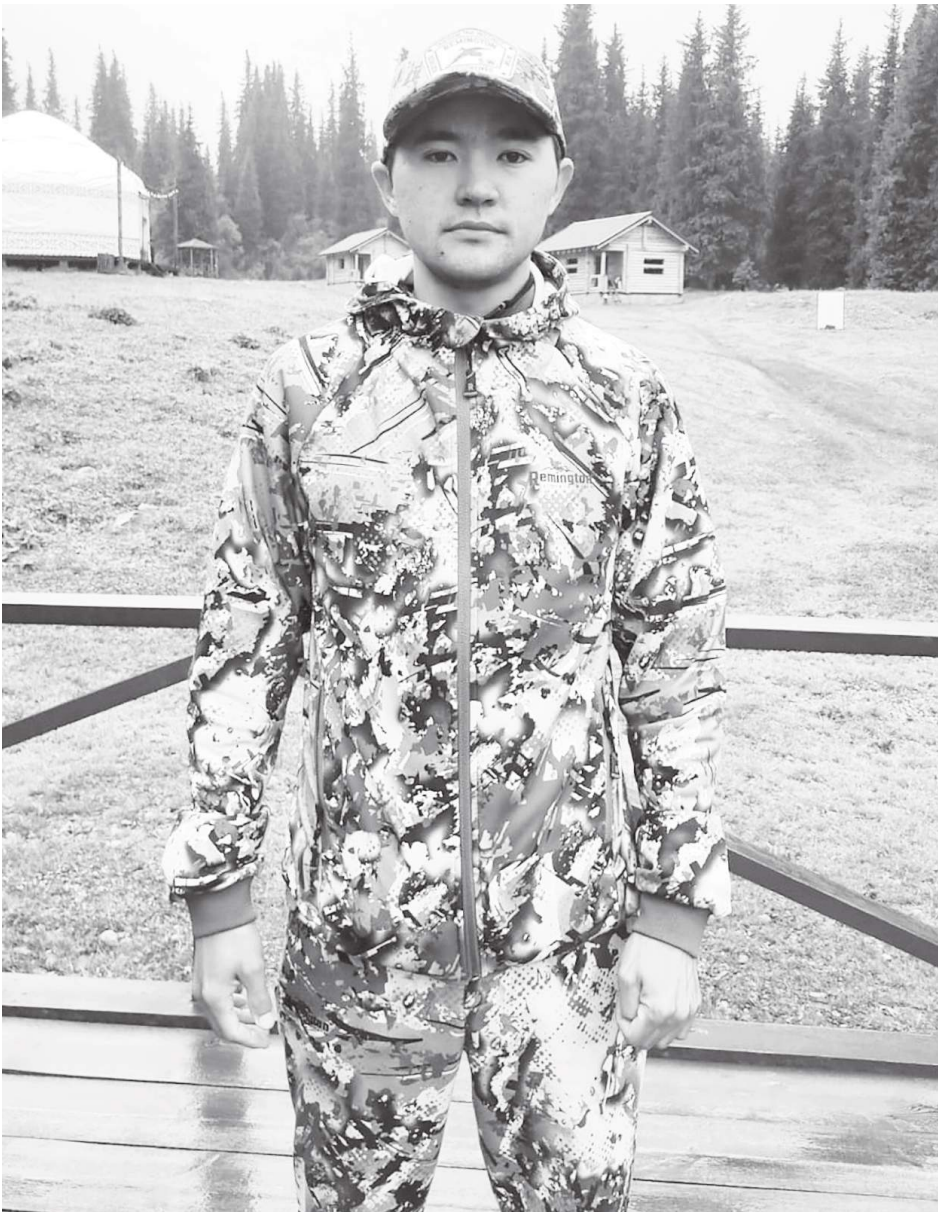
– Рас айтасыз. Бұл жердің табиғаты Швейцариядан кем емес. Оның ұзындығы 70 шақырымға созылады. Швейцарияға барған қонақтарым: «Онда табиғат өте керемет, бірақ өте қысқа. Тез аралап тастайсың. Мына жақ одан да керемет екен» деп айтады. Сонда қонақтарға «біз Мальдивке бармаймыз. Біздің Мальдив – Ақкөл». Тек суы

шыңы біздің «HanTaniri village» демалыс орнынан 15 шақырымнан кейін көріне бастайды. Сондай-ақ Мәрмар қабырға да көрінеді. Тағы 17 шақырым жүрсеңіз Мәрмар қабырғаның тура түбіне барасыз. Оның биіктігі 6146 метр. Кезінде ол жерде альпинистердің базалық лагері болған. Кейін оған шығатын адам саны азайған соң, лагерьдің де жұмысы тоқтап қалды.

– Саяхатшылар арасында түрлі қызықты жағдайлар боп тұратын шығар. Қай елдің демалушылары сізді ерекше таңғалдырды?

– Бір жылдары араб мемлекеттерімен жұмыс істедік. Бізге Сауд Арабиясынан, Біріккен Араб Әмірліктерінен көп адам келетін. Келе жатқанда олар «ана шөпке тоқта, ана гүлге тоқта» деп Көкпектің жазығынан бастап көлікті көп токтата береді екен. Солай таңғы 6-да шыққан қонақтарымыз бізге кешкі 6-да келіп жүрді. Сондай-ақ арабтар ұзақ жолды онша ұнатпайды екен. Сондықтан 1 жылдай боп қалды бізге олардан келушілер тоқтап қалды.

Негізі бізге Еуропа елдерінен, оның ішінде немістер көп келеді. Еуропалық саяхатшылар негізінен 65-70 жастағы егде кісілер. Олар хайкинг, треккинг

Жомарт СМАҒҮЛ, отандық кәсіпкер:

«ТУРИЗМ МӘДЕНИЕТІ ТОЛЫҚ ҚАЛЫПТАСҚАН ЖОҚ»

суық болғаны болмаса» дейміз. Суы көкпеңбек болып, түбі көрініп жататын бұл көлдегі судың температурасы қысы-жазы +3 градус боп тұрады.

Бізде саяхатшылар үшін атпен қыдыратын тур бар. Жоғарыда атап өткен Ақкөл сарқырамасы мен Ақкөл, Жасылкөл, Қаракөл көлдері мен Хан-Тәңірі шыңы, Мәрмар қабырғаның етегіне дейін оларды атпен жеткіземіз. Олардың ішінде атпен жүруді қиынсынып, жеңіл жолды қалайтындар да аз емес. Көбі мұнда автожол жасалса дейді. Бірақ бізде әлі экологиялық туризм мәдениеті қалыптаспаған. Жол жасалғанда қоқыс көбейеді. Сондықтан өз басым туризм мәдениеті қалыптасқан соң ғана жолдың жасалғанын жөн көрем.

– Мәрмар қабырғасында бұрын альпинистер лагері болды ғой деймін?

– Мәрмар қабырғасы Хан-Тәңірі шыңын тамашалайтын алаңнан ары қарай 15 шақырымдай жерде. Хан-Тәңірі

Өз қызметімізде әрдайым адам санын көбейтуге емес, сервисті жақсартуға көбірек көңіл бөлеміз. Сондықтан бір мезгілде 40-тан артық адамды қабылдамауға тырысамыз. Себебі, ақша-ақша деп адамды қабылдай беруге болады. Бірақ одан сапа мен сервис жақсармайды. Дүниежүзілік статистика бойынша әрбір 4 демалушыға 1 қызметкер керек. Егер күніне 70-80 адам күтетін болсаңыз, қызметкеріңіз де соған орай көп болу керек.

дейді ғой, жаяу жүргенді жақсы көреді. Ақкөлге өзге қонақтар атпен барып жүрсе, олар жаяу барғанды жөн көреді.

Жасы 87-де Англиядан келген бір қонағым болған. Ол маған «сенің әсемделген қазақ үйің керек емес. Маған ауылдағы қарапайым адамдар тұратын үй керек» деген соң, қойшының үйіне апарғам. Бұл кісі сонда қонып, сонда өз

қолымен құрт жасап, үлкен әсер алып қайтты.

Сосын менің Жеңіс деген бір ағам бар. Агротуризм бойынша «Біздің ауыл» деген үлкен жоба жасады. Сол жақта ұлттық салт-дәстүріміз жан-жақты көрсетіледі. Біздің жасап жатқанымыз Жеңіс ағаныкіндей үлкен ауқымда емес. Біз тек биеден сауы-

латын саумал мен қымыз, сиыр сүтінен дайындалатын құрт, май, кілегей, маңыз қалай жасалатынын ғана көрсете аламыз.

– Соңғы жылдары Нарынқолда қытайлық туристер үшін шекарадан жаяу жүргіншілер жолы ашылады екен деген сөз шыққан еді. Бұл сіздер үшін де жақсы мүмкіндік емес пе?

– Қытаймен арадағы шекарада жаяу жүргіншілерге арналған жол ашылса, бұл елден келетін қонақтар құрт өсетін еді. Өйткені олардың туристерінің әлеуеті өте жоғары. Көрінген жерге қоқысты лактыра салатын кішкене лақтау халық болғанымен, қаражат төлеу жағынан әлеуеттері мол. Қытай қазір әлемдік экономикада озық тұрған мемлекет қой.

Сондай-ақ қазір жасандылық дамыған заман. Қытай тіпті жұмыртқаны тауықсыз қолдан істеп жатыр. Құндылықты бағалайтындар шынайылықты қалайды. Сондықтан ГМО-сыз

табиғи өнім алдағы жылдарда жоғары сұранысқа ие болады. Жасанды интеллекттің өзі біраз мамандардың орнын басып жатыр. Сол себепті біз бұған дейін тек жазғы маусымда ғана жұмыс істесек, биылдан бастап енді жыл бойы жұмыс жасауды жоспарлап отырмайы.

– Ұлттық тағам, салт-дәстүр деген кезде им жүгіртіп, құс салатын қазақтың аңшылық өнері еріксіз еске түседі. Сіздерде бұлар көрсетіле ме?

– Аңшылық өнерге қатысты қонақтарымыз сұраныс жасаса, бізге Сөгеті ауылындағы жігіттер келіп өздерінің шоу бағдарламаларын көрсетіп кетеді. «Не сойса да қасапшы сойсын» дейді ғой. Өркім өзінің ісімен айналысқаны дұрыс. Мен туризммен айналысам. Бәріне үлгере алмаймын. Сондықтан бірге жұмыс істейміз дегендер болса, оларға да есігіміз әрдайым ашық.

– Қонақтарды қалай табасыз?

– Мен негізі жарнамамен айналыспайтынмын. Халық бір-бірінен естіп, хабарласып, өздері кеп жатады. Биыл осы салада оқып, білім алып жатырмын. Сондықтан жарнаманы маңызын енді түсініп келемін. Оның орны бөлек екен. Бірде әлеуметтік желіге өзім жасаған бір видеоны салғам. Тик-ток пен Инстаграмда 1 млн-нан қаралым жинады. Телефон соғушылар мен хабарлама қалдырушыларға жауап беруге үйлестірушілерім үлгере алмай қалды. Күніне мың қоныраудан түсіп отырды. Алайда оның саны сатылым емес екен. Бір кісілер жай сұрайды. Біреулер қызығып сұрайды, түрлі сұрақтар қояды. Сондықтан жарнаманы тоқтатып тастадық. Біз жарнаманы кейде демалғысы келмейтін, күйбең тіршіліктен шыға алмайтын адамдарға да жіберіп тастайды екенбіз. Ол демалуға дайын кісілерге ғана түскені дұрыс.

Біз сондай-ақ, өз қызметімізде әрдайым адам санын көбейтуге емес, сервисті жақсартуға көбірек көңіл бөлеміз. Сондықтан бір мезгілде 40-тан артық адамды қабылдамауға тырысамыз. Себебі ақша-ақша деп адамды қабылдай беруге болады. Бірақ одан сапа мен сервис жақсармайды. Дүниежүзілік статистика бойынша әрбір 4 демалушыға 1 қызметкер керек. Егер күніне 70-80 адам күтетін болсаңыз, қызметкеріңіз де соған орай көп болу керек.

– Шетелдіктермен жұмыста аудармашы табуда қиындық бар ма?

– Аудармашылар ауданда тапшы. Мен өзім қазақ, орыс, түрік, ағылшын тілдерін білем. Енді арабшаны да үйреніп жатырмын. Сонымен 5 тіл болады. Басқа тілде сөйлейтін шетелдіктер келсе, олармен интернеттегі аудармашы құралдарымен сөйлесеміз.

– Еңбегіңіз жемісті болсын!

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

КӨКЕЙКЕСТІ

Пластикалық хирургияның ең күрделі әрі даулы бағыттарының бірі – бой ұзарту операциясы. Бұл әдіс медицинада бұрыннан бар болғанымен, соңғы жылдары оны тек медициналық қажеттілік емес, сыртқы келбетті өзгерту үшін жасататындар көбейіп келеді. Аталған операция кезінде адамның аяқ сүйектері арнайы тәсілмен сындырылып, арасына темір құрылғы орнатылады. Уақыт өте келе бұл құрылғы сүйекті баяу созып, адамның бойы бірнеше сантиметрге ұзарады.

Көп адам бұл операцияны өзіне деген сенімділікті арттыру үшін жасатады. Әсіресе бойы қысқа адамдар қоғамда өзін ыңғайсыз сезініп, осы жолды таңдайды. Алайда бұл оңай шешім емес. Операциядан кейін ұзақ уақыт бойда ауырсыну болады, адам қалыпты жүріп-тұрудан шектеледі. Қалпына келу кезеңі бірнеше айға, тіпті бір жылға дейін созылуы мүмкін. Сонымен қатар сүйектің дұрыс бітпеуі, инфекция түсуі немесе аяқтың қисайып қалуы сияқты қауіптер де бар. Сондықтан мұндай операцияға тек сән немесе қысқа уақыттық сенім үшін бару үлкен тәуекел екенін түсіну керек.

Пластикалық хирургияның маңызды әрі пайдалы бағыты – күйік алған немесе ауыр жарақаттан кейінгі теріні қалпына келтіру. Мұндай жағдайларда пластикалық ота адамның өмір сапасын айтарлықтай жақсартады. Мысалы, бет терісі күйіп кеткен адамдарға арнайы тері көшіру немесе қалпына келтіру операциялары жасалады. Бұл тек сыртқы келбетті түзету үшін емес, адамның тыныс алу, сөйлеу, тамақ ішу сияқты маңыз-

ПЛАСТИКАЛЫҚ ОТАНЫҢ ПАЙДАСЫ ҚАНДАЙ,ЗИЯНЫ НЕДЕ?

ды функцияларын қалпына келтіру үшін қажет.

Дегенмен бұл операциялар да оңай емес. Кейде бір нәтижеге жету үшін бірнеше рет ота жасау-

жасағаннан кейін тоқтай алмай, қайта-қайта өз келбетін өзгерте береді. Алғашында кішкентай өзгеріс жасаудан басталған нәрсе кейін үлкен өз-

ға тура келеді. Терінің толық қалпына келмеуі, тыртықтардың қалуы немесе инфекция түсу қаупі сақталады. Бірақ соған қарамастан, мұндай хирургиялық көмектің арқасында көптеген адамдар қалыпты өмірге қайта оралып, қоғамға бейімделе алады. Бұл пластикалық хирургияның шын мәнінде қажет және пайдалы екенін көрсетеді.

Ал пластикалық отаның ең қауіпті жағының бірі – оны шамадан тыс пайдалану. Кейбір адамдар бір рет операция

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

Анестезиолог Жәмиля Мұхитқызының пікірінше, кез келген хирургиялық араласу сияқты пластикалық операцияның да өз қаупі бар. Олардың қатарына инфекция түсуі, қан кету, тыртықтың қалуы, наркозға байланысты асқынулар және күткен нәтижеге толық қол жеткізбеу жатады. Пластикалық хирургия – мүмкіндігі мол, бірақ жауапкершілігі одан да үлкен сала. Бір жағынан ол адамға жаңа өмір сыйлап, өзіне деген сенімділігін арттыруы мүмкін. Ал екінші жағынан ойланбай жасалған шешім денсаулыққа зиян келтіріп, сыртқы келбеттің табиғилығын жоғалтуға әкелуі ықтимал. Әсіресе бой ұзарту сияқты күрделі операциялар мен жиі жасалатын өзгерістер адам ағзасына үлкен салмақ түсіреді.

герістерге әкеледі. Нәтижесінде адамның бет-әлпеті табиғилығын жоғалтып, кейде мүлде танылмайтындай күйге түседі.

Әлемде бірнеше рет пластикалық ота жастып, өз келбетін толық өзгерткен адамдар көп. Кейбіреулер белгілі бір жұлдызға ұқсағысы келсе, енді біреулер «мінсіз» келбетке жетуді мақсат етеді. Бірақ шектен тыс өзгерістер көбінесе кері әсерін тигізеді. Бет бұлшықеттерінің қозғалысы бұзылып, мимика жоғалады, тері табиғи қалпынан айырылады.

Бұдан бөлек, пластикалық хирургияның шектен тыс қолданылуы кейде өте ерекше және түсініксіз бағыттарға алып келуде. Шет елдерде кейбір адамдар әдейі өз келбетін жануарларға ұқсату үшін бірнеше рет операция жасатады. Мысалы, олар мұрын пішінін өзгертіп, құлағын үшкір етіп, көз формасын өзгертеді немесе терісіне түрлі өзгерістер енгізеді. Осының салдарынан адамның сыртқы келбеті табиғи қалпынан мүлде алшақтап кетеді. Мұндай әрекеттер көбіне психологиялық себептермен байланысты. Адамдар өз ерекшелігін көрсету немесе танымал болу үшін осындай қадамға барады.

Мамандардың айтуынша, мұның басты себебі – адамның өз-өзіне қанағаттанбауы және психологиялық қысым. Әлеуметтік желілердегі мінсіз образдар адамдарға шынайы емес талаптарды қояды. Нәтижесінде адам өз келбетін жеткіліксіз деп қабылдап, қайта-қайта өзгертуге тырысады. Бұл пластикалық отаға тәуелділікке алып келуі мүмкін.

Әр адам мұндай қадамға бармас бұрын тек сыртқы сұлулықты емес, өз денсаулығы мен болашағын да ойлауы керек. Өйткені уақытша тренд пен қоғамның пікірі өзгеруі мүмкін, ал денсаулық – өмір бойына берілетін ең маңызды құндылық.

Диана НҰРХАНАТҚЫЗЫ,
Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық катынастар және әлем тілдері университетінің 2-курс студенті

ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТ

ҚЫЛМЫСТЫҢ ӨТЕУІ АУЫР

ҚР ҚК-нің 52-бабының 1,2,3-бөліктерінде көзделгендей қылмыстық құқық бұзушылық жасауға кінәлі деп та- нылған адамға осы кодекстің ерекше бөлігінің тиісті бабында бөлігіленген шектерде және осы кодекстің жалпы бөлігінің ережелері ескеріле отырып, әділ жаза тағайындалады.

Қылмыстық құқық бұзушылық жа- саған адамға оның түзелуі және жаңа қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу үшін қажетті және жеткілік- ті жаза тағайындалуға тиіс. Егер жа- салған қылмыстық құқықбұзушылық үшін көзделген жазаның онша қатаң емес түрі жазаның мақсатына жетуді қамтамасыз ете алмайтын болса ғана, ол үшін көзделгендері арасынан неғұр- лым қатаң жаза түрі тағайындалады. Жасалған іс-әрекет үшін осы кодекстің ерекше бөлігінің тиісті баптарында көзделгеннен неғұрлым қатаң жаза осы кодекстің 58 және 60-баптарына сәйкес қылмыстық құқық бұзушылықтардың жиынтығы бойынша немесе үкімдердің жиынтығы бойынша тағайындалуы мүмкін. Жасалған іс-әрекет үшін осы кодекстің ерекше бөлігінің тиісті бап- тарында көзделгеннен онша қатаң емес жаза тағайындау үшін негіздер осы ко- декстің 55-бабында айқындалады.

Қазіргі таңда кейбір қылмыстар бойынша жаза күшейтілді, бұл әсіре- се жеке басқа қатысты жасалған қыл- мыстарға байланысты, яғни адам өлтіру, зорлау, көмелетке толмағандар-

дың жыныстық тиіспеушілігіне қарсы қылмыстар жасаған адамдарға жаза- ның мөлшері ұлғайтылды.

2019 жылы ҚР ҚК-нің 99-бабының 3-бөлігі, яғни жас баланы өлтіру бо- йынша арнайы өзгеріс енгізілген.

Бұл бап бойынша белгілі бір лау- азымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, жиырма жыл мерзімге бас бостандығынан айыруға не мүлкін тәркілеп немесе онсыз, бас бостандығынан өмір бойына айыруға жазаланатыны қарастырылған. Со- нымен қатар, ҚК-нің 120-бабында көз- делген жаза едәуір күшейтілді. Осы баптың 1-бөлігі бойынша зорлау, яғни жәбірленушіге немесе басқа адамдарға күш қолданып немесе оны қолдану қә- терін төндіріп не жәбірленушінің дәр- менсіз күйін пайдаланып жыныстық қа- тынас жасау – бес жылдан сегіз жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Бұрын 3 жылдан 5 жылға дейін болатын.

Осы баптың 2-бөлігіндегі қылмы- сты жасаған адам тоғыз жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостан-

дығынан айыруға жазаланады. Бұрын 5 жылдан 10 жылға дейін болатын.

Осы баптың 3-бөлігіндегі қылмыс- ты жасаған адамды он екі жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостан- дығынан айыруға жазаланады. Бұрын 10 жылдан 15 жылға дейін болатын.

Сондай-ақ, осы бапқа жаңадан 3-1, 3-2 бөліктері енгізілді. Осы баптардағы қылмысты жасаған адам белгілі бір ла- уазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, он бес жылдан он жеті жылға дейінгі мерзімге бас бос- тандығынан айыруға жазаланады.

Сонымен бірге белгілі бір лауа- зымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, он жеті жыл- дан жиырма жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға не өмір бойына бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Ал осы баптың 4-бөлігіндегі қыл- мысты жасаған адамды белгілі бір ла- уазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, жиырма жыл мерзімге бас бостандығынан айыруға не өмір бойына бас бостандығынан ай- ыруға жазаланады. Бұрын 15 жылдан 20 жылға дейін болатын.

ҚР ҚК-нің 121-бабы, яғни сексу-

алдық сипаттағы зор- лық-зомбылық әрекет- тері бойынша да тура 120-баптағы көзделген жазадай күйшейтілді.

ҚР ҚК-нің 122-бабы, яғни он алты жасқа толмаған адаммен жы- ныстық қатынас немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер жасау қылмысы бойынша жаза мерзімі ұлғайтылды.

Осы баптың 2-бөлігінде көзделген, яғни он алты жасқа толмаған адамға қатысты ата-анасы, өгей әкесі, өгей шешесі, педагог не оны тәрбиелеу жөніндегі міндеттер Қазақстан Респуб- ликасының заңымен жүктелген өзге адам жасаған дәл сол іс-әрекеттер – белгілі бір лауазымдарды атқару не- месе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра оты- рып, жеті жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Бұрын жаза 7 жылдан 10 жылға дейін болатын.

Осы баптың 3-бөлігінде көзделген қылмысты жасаған адам белгілі бір ла- уазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, он екі жыл- дан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Бұрын жаза 10 жылдан 15 жылға дейін болатын.

123-бап, бұл жыныстық қатынас жа- сауға, еркек пен еркектің жыныстық қатынас жасауына, әйел мен әйелдің жыныстық қатынас жасауына немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекет- терге мәжбүр ету. Осы баптың 2-бөлігі, яғни көмелетке толмаған адамға қатыс- ты жасалған дәл сол іс-әрекет болса, онда белгілі бір лауазымдарды атқару

немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, бес жылға дейінгі мерзімге бас бостан- дығынан айыруға жазаланады. Бұл жер- де қосымша жаза күшейтілген, бұрын бұндай қосымша жаза көзделмеген болатын. 124-бап, бұл жас балаларды азғындық жолға түсіру. Осы баптың барлық бөліктерінде көзделген жаза да күшейтілген.

Көрінеу жас балаға қатысты күш қолданбай азғындық әрекеттер жасау белгілі бір лауазымдарды атқару не- месе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра оты- рып, жеті жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Осы баптың 2-бөлігіне сәйкес, жас балаға қатысты ата-ана- сы, өгей әкесі, өгей шешесі, педагог не оны тәрбиелеу жөніндегі міндеттер Қазақстан Республикасының заңымен жүктелген өзге адам жасаған дәл сол іс-әрекет белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айы- ра отырып, он жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Бұрын жаза 7 жылдан 12 жылға дейін болатын.

Енді осы баптың 3-бөлігіне сай бірнеше рет жасалған іс-әрекеттер белгілі бір лауазымдарды атқару не- месе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, он екі жылдан он жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады. Бұрын жаза 10 жылдан 15 жылға дейін болатын.

А.СУЕУОВА,
Ақтөбе облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының бас маманы – сот отырысының хатшысы

ЖАРНАМА

ланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылдана- ды: Алматы қаласы, Ақкент ш/а, 12-үй. Тел.: 87013539183.

17. «DAMU Metals» ЖШС, БСН 231040019317 өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Ал- маты қаласы, Бұқар Жырау гүлзары, 26/1, 6-кеңсе. Тел.: 87017648174.

18. «MADAR» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, БСН 220340017822, заңды мекенжайы: Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы, Бостандық ауданы, әл-Фараби даңғылы, 63/17 үй, тұрғын емес үй-жай 72, пошта индексі 050040, өзінің таратылғаны туралы хабарлай- ды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Қазақстан Республикасы, Ал- маты қаласы, Бостандық ауданы, әл-Фараби даңғылы, 63/17 үй, тұрғын емес үй-жай 72, индекс 050040. Тел.: +7777464668.

ӘРТҮРЛІ

9. «АВТО Жана Кредит» МҚҰ» ЖШС кепіл мүлкін сату бойынша сау- да-саттық өткізілетінін хабарлайды.
Сауда-саттық 30.06.2026 жылы сағат 10:00-де Алматы қаласы, Жетісу ауданы, Кокмайса ш/а, 12-үй, автотұрақ мекенжайында өткізіледі. Голлан- диялық әдіс бойынша келесі мүлік саудаға шығарылады:
1-лот: BMW/ 528, маркалы автокөлік, 2000 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 2,8 л, түсі – кара, бастапқы бағасы – 2 600 000 теңге;
2-лот Mitsubishi/ AIRTREK, маркалы автокөлік, 2002 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 2,4 л, түсі – ақ, бастапқы бағасы – 2 600 000 теңге;
3-лот: CHEVROLET/ AVEO, маркалы автокөлік, 2013 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 1,6 л, түсі – сұр, бастапқы бағасы – 2 616 667 теңге;
4-лот: HYUNDAI/ TUCSON, маркалы автокөлік, 2025 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 2,0 л, түсі – кара, бастапқы бағасы – 12 466 333 теңге;
5-лот: TOYOTA/ AVENSIS, маркалы автокөлік, 2007 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 1,8 л, түсі – күміс түстес металлж, бастапқы бағасы – 2 766 667 теңге;
6-лот: LAND ROVER/ RANGE ROVER, маркалы автокөлік, 2003 ж. ш., қозғалтқыш көлемі – 4,4 л, түсі – сары, бастапқы бағасы – 3 100 000 теңге;
Аталған мүлік Алматы қаласы, Жетісу ауданы, Кокмайса ш/а, 12-үй, мекенжайында орналасқан. Өтінімдер дүйсенбіден жұмаға дейін сағат 09:00-ден 17:00-ге дейін қабылданады және сауда-саттық өтетін күнге бір күн қалғанда сағат 18:00-де аяқталады. Сауда-саттыққа қатысу үшін өтінім беру қажет. Өтінімдер мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Манаш Қозыбаев көшесі, 10-үй.
Сауда-саттық жеңімпазы сатып алынған автокөлік үшін толық төлемді 3 (үш) күн ішінде «АВТО Жана Кредит» МҚҰ» ЖШС кассасына қолма-қол ақша түрінде төлеуі тиіс.
Сенім білдірілген тұлғаның тұрғылықты мекенжайы: Қазақстан Республи- касы, Алматы қаласы, Алатау ауданы, Алғабас ш.а., 1/38, п. 58, анықтама те- лефоны: +7 701 549 98 62, төлем реквизиттері: ИИК KZ376018861000388541, «Қазақстан Халық Банкі» АҚ, БИК HSBKZKZX.

19. «Jet Finance» МҚҰ» ЖШС 2026 жылғы 17 маусымнан бастап Қарағанды, Қостанай және Тараз қалаларындағы өз филиалдарының қызметін тоқтататынын хабарлайды.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.:
8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Profy Agency kz» ЖК
Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83,
8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99
Алматы қаласы, Абайлай хан даңғылы, 60,
509-кеңсе. e-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-
info.kz

«Media page kz» ЖК Алматы қаласы, Ақтол-
қын 45 көшесі, 2-қабат, 3-кабинет. zangazet.kz,
Телефон/WhatsApp: 8 707 388 40 80.

Дүйсенбек ЖК, Алматы қаласы, телефон/
WhatsApp +7 708 027 4270
e-mail: infogazet.kz@gmail.com, www.
infogazet.kz

«KAIROС» ЖК, Алматы қаласы, Жібек
Жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесі, ТЦ Алма,

4-қабат, Көк базар ауданы, тел: 8 777 378 5813,
8 707 705 9222. E-mail: kaldybayeva@mail.
ru. Барлық хабарландыру What'sApp арқылы
қабылданады.

«Gold Capital» ЖК Астана қаласы, Абай
көшесі, 78, 105-кеңсе, Тел. 8(7172) 52-02-11,
8702 839-90-86.

«Реклама» ЖШС, Орал қаласы, Достық-
Дружба даңғылы, 182. Тел. 8 (7112) 50-47-34

«Озат-1» ЖШС Ақтөбе қаласы, Алтынсарин
көшесі, 14 «А», 4-кабинет. Тел. 87774348344,
Ақтау қаласында да қабылдау жүреді.

Аюбаева ЖК, Қарағанды қаласы, Жамбыл
көшесі, 11. Тел. 8(712) 42-00-71

Михеева Ольга Станиславовна ЖК Қостанай
қаласы, Шевченко көшесі, 126, 2 -қабат. Email:
gazeta2612@mail.ru. Тел. 8(7142) 54-97-06, сот.
8-777-337-36-81, 8-701-350-69-18

Гавриленко И.И. ЖК Қостанай қаласы, әл-

Фараби даңғылы, 119-үй, 407 А кабинет. Тел. /
факс 8(7142) 53-63-21

«Регистр» ЖК Көкшетау қаласы, Абай
көшесі, 85-үй, 215-кабинет. Тел. 8-701-893-48-
85, 8(7162) 25-77-17, 8(747)809-70-74

Калиаскаров Нурлан Нургисинович ЖК,
Петропавл қаласы, К. Сүтүшева көшесі, 58, 30
кабинеті 3-қабат. Тел. : 8(7152) 46-02-57, сот.
8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59

«С. Тажибаева» ЖК Тараз қаласы, Қой-
келді көшесі, 158а, ЦОН аумағы. Тел.: сот
8-7017268772, 87054422939

«Версия-Пресс» ЖШС Павлодар қаласы,
Естай көшесі, 40. Тел. : 8(7182) 32-47-67, 32-
49-04

Выдай ЖК, Өскемен қаласы, М. Горький кө-
шесі, 60, тел. 8(7232)57-84-14, 8-777-225-65-06

«Фирма Назар-1» (РА «РУТА») ЖШС дирек-
тор: Кривилова Татьяна Ивановна Шымкент

қаласы, Г. Ильяева көшесі, 47, RBK банк маңы
тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp: +7-705-705-
31-31. E-mail: nazar. reklama@gmail. com

Г. БАКИРОВА ЖК, Шымкент қаласы, Жел-
токсан көшесі, 1-ғимарат, Заң департаменті
маңы. Тел.: 87057145877

NOVA ЖК, Шымкент қаласы, Байтұрсынов
көшесі,18, 4-қабат, 405-кабинет, тел.
87477260960

Сана ЖК Талдықорған қаласы, Еркін ауылы,
Кемерашы көшесі, 59, тел. 87058147221

Регистр ЖК, Көкшетау қаласы, Абай кө-
шесі, 85, 215 кабинет, тел. 87018934885

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС,
Орал қаласы, Л.Толстой көшесі, 28, тел. 8(7112)
50-88-05

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қаласы,
Естай көшесі, 40, тел. + 7 701 530 34 03;
+7 702 210 67 33.

МҰРАГЕРЛІК

3. 12.12.2025 ж. қайтыс болған Өтебаева Шолпан Баймаханқызының артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус Г.Д.Палымбетоваға келуі керек. Мекенжайы: Қызылорда обл., Шиелі ауд., Шиелі кенті, С. Сейфуллин көш., нөмерсіз. Тел.: 8 702 819 64 73.

8. 2025 жылы 17 желтоқсанда қайтыс болған Осыманғазы Мән- гінің артынан мұрагерлік іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі бар азаматтардың Алматы қаласының нотариусы Ақбалаева Шахизада Орынбаевнаға хабарласуын сұраймыз. Мекенжайы: Алматы қаласы, Сәтпаев көшесі, 79-үй, байланыс телефоны: 87017219344.

13. 2025 жылы 9 шілдеде қайтыс болған Усенов Максутбектің ар- тынан мұралық іс ашылды. Барлық мұрагерлер мұраны қабылдау үшін нотариус А.А. Бердигалиеваға Астана қаласы, Қабанбай батыр даңғылы, 40-үй, 47 ішкі кеңсесіне хабарласуларын сұраймын. Тел.: 87014896969.

20. 2025 жылғы 25 желтоқсан қайтыс болған Рахметов Марат Есембаевтың артынан мұрагерлік іс қозғалды. Мұрагерлердің Астана қаласының нотариусы Сәметқызы Айнұрға хабарласуын сұраймыз (Ли- цензия № 14003659 18.03.2014 ж.) Мекенжайы: Астана қаласы, Шокан Уәлиханов көшесі, 5-үй, НП-3, БЦ Silk Way, 2-қабат, 9-кеңсе. Тел.: +77025123288, +77718988995.

БАЙҚАУҒА

(Соңы. Басы өткен санда)

Күдікті: Лиза Әбілқасымқызы. Егер расымен орынбасар өлтірген болса, оның сыбайласы бар. Бірақ бұл қисынсыз. Абылай қағазға түсірген жазбасын жақшаға алды. Күмән туғызатын сенімсіз ойларды ол үнемі жақшаға алатын.

Кезекшіліктегі кілтті табу. Бір ғимаратта орналасқан емхана мен аурухана дәрігерлерінің бір-бірімен қарым-қатынасын бақылай отырып, қылмыскердің психологиялық портретін жасау.

Өз ойларының жетегінде отырған тергеуші көмекшісінің қалай кабинетке кіргенін де байқамады.

– Ендігі жоспарымыз қандай? – деді лейтенант Абылайдың ойын бөліп.

– Асығуымыз керек. Уақыт өткен сайын айғақ та қалмайды. Барлық дәрігердің кабинетін тексереміз, – деді тергеуші қалтасынан ұялы телефонын алып.

Абылайдың жары Айша білікті дәрігер, қалалық емханада талай жылдан бері еңбек етеді. Толғандырған сұрақтардың жауабын алуға асыққан Абылай амандық-саулық сұрасқаннан кейін көп кідірмей негізгі әңгімеге көшті.

– Айша, қандай дәрігер екінші дәрігерге білдіртпей көп мөлшерде дәрі бере алады?

– Абеке, сізді түсінбедім. Сұрағыңызды дұрыстап қойсаңыз, – деді әйелі тұтқаның арғы жағынан.

– Қай дәрігер сездірмей науқасқа дәріні мөлшерден артық енгізе алады?

– Анестезиолог, реаниматолог, хирург, тіс дәрігері...

– Қалайша менің ойыма келмеген. Рақмет саған.

Жоғарыда айтылған мамандық иелерінің барлығы аурухана бөлігінде, тіс дәрігері ғана емханада қабылдайды. Ал Әбілқасымқызы хирург болғандықтан, дәрі-дәрмекке оңай қол жеткізе алады. Абылай өзінің тапқырлығына риза болғандай.

Ауруханадағы дәрігерлердің кабинеттері толық тексерілді. Алайда айғақ болатын ештеңе табылған жоқ. Марқұм екі дәрігерден де ешқандай хирургиялық көмек алмағандығы анықталды.

– Тексерілмеген емхана бөлігіндегі тіс дәрігерінің кабинеті қалды. Кезекте отырған адамдар түгесілмей, дәрігердің жұмысына кедергі келтіргеніміз дұрыс болмас, – деді лейтенант.

– Ол жерде науқастардың, яғни тісі ауырып келушілердің тізімі жасақтала ма?

– Меніңше жоқ. Адамдар кезекпен кіреді.

Тісі ауырған жандармен бірге кезекте отырған тергеушіні қарапайым халық жатырқамады. Керісінше, дәрігерлер айтпаған жаңалықты жеткізуге асықты.

– Жарықтық, жақсы жігіт еді. Соңғы рет көргенімде мазасы болмай отырған, – деді кезекте отырған егде жастағы әйел.

– Кім туралы айтып отырсыз, – деді тергеуші түсінбеген кейіпппен.

– Өлгі Шекердің баласын айтамын, осы жердің басшысы болған.

– Ол тіс дәрігеріне келген бе еді?

– Иә... Адам аяғы саябырсып, кезек азайған соң келетін әдетім. Сол кезде кабинетке кіріп, менің отырғанымды көріп, қайта айналып келетінін айтты. Түрі сондай жабырқаулы көрінді, мүмкін өлетінін сезген шығар байғұс.

Бір сағаттан астам уақыт күткен соң, тергеушінің де кезегі жетті. Кабинеттен ашулы шыққан Құралай (медбике) кезекте отырған тергеушіні байқаған жоқ. Өлденеге аландаулы, қабағы түйілген.

Шағын жинақы кабинет. Қабырға бойында тіс емдеу құралдары тізіліп тұр, бұрыштағы шыны шкафқа түрлі дәрі-дәрмек қойылған.

Жасы қырықтан асқан, аласа бойлы

дәрігер ішке кірген Абылайды көргенде сәл тосылып қалды. Абыржығанын білдірмеуге тырысқанымен, көзіндегі мазасыздық тәжірибелі тергеушінің назарынан тыс қалған жоқ.

– Қандай шағымыңыз бар? – деді дәрігер қолына резеңке қолғаптарын асықпай киіп жатып.

– Соңғы уақытта оң жақ азу тісім мазамды алып жүр, – деп жауап берді Абылай сыр білдірместен.

Дәрігер лампасын қосып, еңкейіп тергеушінің аузын мұқият қарады. Абылайдың өткір көздері қарсы алдында тұрған адамның ішкі дүниесіне үйілгендей. Дәрігер де жанарын тайдырмай, бір сәт үнсіз қалды.

– Тісіңізден ешқандай ақау таппадым. Мүмкін нерв жүйесінен болар, – деді дәрігер қолғабын шешіп.

– Мүмкін, – деді тергеуші. – Алайда басты шағым бұл емес, сізге қоятын сұрақтарым бар.

– Егер ұзақ уақыт алмаса... Сыртта науқастар күтіп тұр дегендей...

– Көп уақытыңызды алмаймын. Қасымов сізге тіс ауруына шағым жасап келді ме?

– Келген болуы керек, нақты есімде жоқ, – деді дәрігер кібірткітей.

– Сіз оның тісін емдедіңіз бе?

– Иә... жеңіл қариес.

– Жансыздандыру үшін укол бердіңіз бе?

Арада үнсіздік орнады. Дәрігер бұл сұраққа дайын емес еді.

– Біз уколды барлық науқасқа береміз. Тәртіп солай... Жақты жансыздандырмай емдеу қиынға соғады. Ал енді рұқсат болса...

– Тағы бір сұрақ, – деді Абылай дәрігердің жауабын күтпестен.

– Басшыңыз Шекерұлы сіздің қабылдауыңызда болды ма?

– Бұл өзі не тергеу ме? Рұқсат етсеңіз келесі пациентті шақырайын.

Қобалжу мен ашу қатар араласқан сезімін жасыра алмаған дәрігер есігін ашып, келесі науқастың кіруін өтінді.

– Сұрағыма жауап берсеңіз, – деді Абылай.

– Қазір есімде жоқ. Сау болыңыз.

Бас дәрігер жан тапсырар алдында тіс дәрігеріне барған болса, көп мөлшерде салынған препараттың салдарынан «анафилактикалық шок» жағдайына түскен болуы мүмкін. Мұны экспертиза нәтижесі де анықтады. Өмір үшін күрескен Шекерұлын ішкі жертөле арқылы ординатор бөлмесіне жеткізу тиімді. Ал жұмыстан тыс уақытта бұл жерде бөгде адам жүрмейді.

Қылмыскер марқұмды өз-өзіне қол жұмсағандай етіп көрсету үшін мойнына жіп салып, екінші ұшын төбеге бекіткен. Алайда оның назарынан тыс қалғаны – бөлме есігінің ашық болғаны. Ашық тұрған есікті кілтпен қалай кілттегенін өзі де аңғармай қалуы мүмкін. Дегенмен бұл жағдайға біржақты қарауға болмайды. Есікті медбике әдейі ашық қалдырып, кілтті кабинетте қалдыруы мүмкін деген жорамалды да жоққа шығаруға негіз жоқ. Абылай дереу жанына көмекшісін шақырып, кезекшілігін ауыстырған қызметкерді алдыртуын сұрады. Екі бірдей қылмысты қолымен жасаған тіс дәрігері екені анықталса, ауданда үлкен резонанс туындауы мүмкін. Бірақ бастысы бұл емес, қандықол қылмыскер арам пиғылын жалғастырмай тұрғанда оны тоқтату қажет. Тергеушіні мазалаған тағы бір сұрақ қылмыскердің сыбайласының бар-жоқтығы.

Көп ұзамай Қасымовтың жұбайы оның өлер алдында тісі ауырып мазалағанын, оның тіс дәрігеріне барғанын растады. Ақ халатты дәрігердің өз әріптестерінің жанын қиюға не себеп

болды? Бірінен кейін бірі жалғасқан жұмбақ өлімнің шешімі де көп ұзамай табылмақ.

Тергеушінің алдында алғашқы жауап бергендердің бірі Мәжит сол күні өзінің не үшін Құралаймен кезекшілігін ауыстырғанын қайта баяндады.

– Самат (тіс дәрігері) – менің досым. Ұлының кіндік әкесі болғандықтан туған күніне кезекшілікті сылтау етіп бармай қалған ұят болар деп ойладым. Құралаймен алмасуды есіме салған да досым. Қонаққа шақырған адам өзі кешкі сағат 21.00 шамасында үйіне кешігіп келді. Бәріміз жұмыс-бастымыз, түсінуге болады енді...

– Оның көңіл-күйінен немесе түрінен ештеңе байқамадыңыз ба? – деді тергеуші.

– Әдеттегідей. Бірақ бір нәрсеге алаңдағандай, ұялы телефонына қайта-қайта үңілумен болды. Артық ештеңе байқамадым, – деді Мәжит таңданып.

Қылмыскердің әрекетін әшкерелеу үшін нақты айғақ қажет еді. Абылай

ның жөн. Медбикенің өтірік айтқанын мен басында байқадым. Сырттан келген адамға ауыл адамдары алақандағыдай көрінеді емес пе? Алдымен емхана ұжымын бақылап зерттеу менің басты міндетім еді. Қылмыскерді ұстауға дайынсың ба? – деді Абылай лейтенантқа сын көзбен қарап.

Құралайдың кілтті кезекшіліктен алғанын әріптесінің көргенін тергеуші ешкімге айтпаған еді. Өтіріктің арты қай жерге аппаратынын соңына дейін бақылауға алған Абылай, аурухана медбикесінің үнемі емхана бөлігінде жүретінін байқаған, ал соңғы рет тіс дәрігерінің кабинетінен шыққаны оның күдігін растады.

Өзіне тағылған айыпты мойындамаған медбике торға түскен шарасыз құстай шырылдағанымен, тығырыққа тірелгенін сезді.

– Егер шыындығыңызды айтсаңыз жазаңыз жеңілдейді, ал егер жасыратын болсаңыз, қылмыскердің сыбайласы ретінде жазаңыз ауырлайды. Абырой, жұмыс, жастық өміріңізді құрбан етуге дайынсыз ба? – деген тергеушінің

әріптестеріңізді не үшін өлтіргеніңізді ашық айтыңыз.

Аденов Самат Қамбарұлы және Жүнісова Құралай оның сыбайласы ретінде тұтқынға алынды. Екеуінің арасындағы байланыстың бар екендігін медбике жоққа шығармады. Дәрігер қылмысын мойындап, не үшін мұндай әрекетке барғандығын тергеушілерге толық баяндады.

«Адам қатты ауырған кезде жанын қоярға жер таппайды, – деді ол күрсініп. – Қай жерің ауырса, жаның да сол жерде. Адаевтың басы жиі ауыратын. Ол жұмыс, қызмет деп денсаулығына немқұрайлы қарады. Әрбір ұстама кезінде қандай азап шегетінін менен артық ешкім білмейтін. Ақыры аурудың азабына шыдай алмай қалған кезде, наркотикалық заттарды қолдануды ұсынған мен едім. Бастапқыда ол үзілді-кесілді қарсы болды. Алғашында ауырсынуды басу үшін ғана қолданды. Кейін бірте-бірте морфинге тәуелді болды.

Көп ұзамай басшының науқастарға арналған дәрілерді ұрлап жүргенін Қа-

сымов біліп қойды. Сол күннен бастап оны бопсалай бастады. Тиісті органдарға хабарлаймын деп қорқытып, барлық кезекшіліктерді, иссапарларды, косымша төлемдері бар жұмыстарды өз атына жаздырды. Басшы амалсыз көнді. Өйткені шындықтың ашылуы оның мансабына ғана емес, бүкіл өміріне қауіп төндіретін еді». Дәрігер үйін бәсеңдетіп жалғастырды. «Бірақ Қасымов мұнымен тоқтаған жоқ. Ол енді басшының орнын талап етті. «Өз еркімнен кетпесен, не істеп жүргеніңді бүкіл елге жария етемін», – деп талап қойды.

Міне, дәл сол кезде Қасымовтан құтылудың амалын ойластыра бастадық. Әріптесімізді өлімге қимасақ та, оны бақылауда ұстау қиындай берді. Исламның арам ойына мені қалай араластырып жібергенін өзім де аңғармай қалдым.

Ол маған бұл жерден абыроймен кеткісі келетінін айтты. «Сен менің ең сенімді серігімсің. Мен кеткен соң аурухананы сен басқарасың», – деді. Сол сөздерді естігенде өзімді маңызды адамдай сезіндім. Өзімді тіс дәрігері емес, басшы ретінде елестетіп, қиялға берілдім. Мен жолдан тайдым.

Көп ұзамай күткен онтайлы сәт те туды. Қасымов тісін емдетуге өзі келді. Оның жүрегі әлсіз екенін, есепте тұратынын жақсы білетінмін. Жергілікті анестезия лидокоиноммен болса, мен «Бупивокаинды» мөлшерден тыс қолдандым. Оның жүрегі көтере алмайтынын біліп, кезекшілікке шықпай демалу керектігін айттым. Бәлкім өлімін жақындарына көрсеткісі келмеген болар, жазғы сарайында жан тапсырыпты.

Алайда негізгі мәселе содан кейін басталды. Бас дәрігер мырзаның аяқ асты ар-ұжданы оянып, жасаған қылмысын мойындаймын деп шешті. Өзіне жабысқан ауруы да, жасаған күнәлі істерімнен деп қайғырды. Менің оны тоқтатуға шамам келмеді. Егер ол барлығын мойындайтын болса, айыптың барлығы маған тағылатыны сөзсіз. Мен ұзақ ойланбадым, ойлануға да шамам жоқ еді. Ойлап тапқан ісімді сіз әшке-реледіңіз. Ол бәрібір ұзақ өмір сүрмес еді»...

Дәрігердің мойындауы хаттамаға түсірілді. Сыбайлас болғаны үшін медбике 5 жыл, екі бірдей адамның өмірін қиғаны үшін дәрігер 18 жыл бас бостандығынан айырылды.

Бұлтпен тілдескен биік мұнара – ауылдың еңсесін тіктеп тұрған қорғандай асқақ еді. Тергеуші ауыл шетіндегі қызыл шатырлы ауруханаға соңғы рет көз тастады да, көлігіне отырды. Ақ халат жамылған ажалдың енді ешкімнің тағдырын түнекке орамасына кәміл сенгендей.

Бақыт ЖАЛИЕВА

өз күдігінің бекер емес екенін іштей сезгенімен, жалаң күдікпен ештеңе дәлелдей алмайтынын жақсы білетін. Ол блокноттағы жазбаларын бір шолып өтті де, ойына бір нәрсе түскендей, жанындағы лейтенантқа сұстана қарады.

– Осымен істі аяқтаймыз.

– Қалайша? Біз әлі қылмыскерді тапқан жоқпыз.

– Біз жалпы жағдайды көріп, негізгісін назарға алмадық. Сенің ойыңша, біз қай жерден қателік жібердік, – деді тергеуші алдында тұрған лейтенантқа.

Үнсіз қалған лейтенант сәл ойланғандай болды. Ол «білмеймін» деп айтпады. Тергеушінің ойын ұғуға тырысты.

– Шекерұлының денесін алғаш көрген – медбике. Біз медбикені назарға алмадық, күдікті ретінде қарамадық. Кілт ешқайда жоғалмады, кілтті ол кабинетте әдейі қалдырды.

– Ойыңды жалғастыр, – деді тергеуші лейтенанттың жүйрік ойына риза болғандай.

– Ол кабинеттен кеткен жоқ, ол бөгде адамдардың келмеуін бақылады. Қылмыскер ісін аяқтаған соң, мәйітті алғаш көрген адамдай шыңғырды. Кезекшілігімен ауысқан Мәжит болса да, оны солай жасауға итермелеген – қылмыскер. Барлығы жоспарлы түрде жүзеге асты.

– Бәрекелді, лейтенант. Ойыңмен неге ертерек бөліскің келмеді?

– Мен, сенімді болған жоқпын. Жәй ішкі түйсік деп қабылдадым.

– Сені алдамайтын ішкі түйсігің. Бірақ дәлел мен айғақты да ұмытпаға-

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**
Немірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадиар Мекенбайұлы 8775733565 Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.
Батыс Қазақстан облысы	

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
8 708 929 9874, zanmedia.kz

E-mail: zanreklama@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет –
сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 6410 дана
Апталық таралым 12820 дана

Тапсырыс № 89 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын Zanmedia.kz сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қантарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қатпау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8(727)51-78-27, 8(727) 51-78-31